БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 117 (9871) | 1962 оной майн 19, суббото | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионерскэ организацие Ленинэй орденоор шагнаха тухай

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионерскэ организациин 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, үхибүүдые коммунисоор хүмүүжүүлхэ талаар тэрэнэй ехэ хүдэлмэри хэhэниие тэмдэглэжэ, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионерскэ организацие Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной майн 17.

Эдир ленинецүүдэй алдарта hайндэр

Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионернүүдэй эмхиин тогтоhоор ...жэлэйнь ой мүнеэдэр гүйсэбэ. Пионернүүдэй жабхаланта hайн... сэдьхэл доhолгомо, мартагдашагүй үе сагта боложо байhа... гүнзэгы удхашанартай. Манай гүрэниие тогтоогшо, ажалша... түүехэ вождь В. И. Ленин оронойнгоо социализмда орохо за... захаа зүүраа, хүүгэдые коммунарнууд болгон хүмүүжүүлхэ ...тотой эмхи тогтооxo тухай нэгэнтэ бэшэ дурадхадаг hэн. Ду... жэлэй саана түрүүшын зуугаад отряд эмхидхэгдэжэ, улаан ...гүүд дүлэтэн, барабан, горнын абяан зэдэлээ бэлэй. Мүнөө ...ын hургуулинуудтай, түмэр замтай, пароходуудтай, санатори...тай, орденуудтай, стадионуудтай, пионерлагерьнуудтай 18,5 ...н эдиршүүдhээ бүридэhэн Пионерия гэдэг суута орон бии ...болойл.

Пионернүүдэй эмхиин тогтоhоор хоёр жэл болоод байхадань, ...д В. И. Ленинэй нэрэ олгогдожо, пионер бүхэн эдир лени... гэжэ бардам омогорхон нэрлэдэг болоhон юм. Тэрэ сагhаа ...зуугаад гаран миллион совет хүнүүд пионерэй эмхинүүдтэ ...нис хүмүүжэлэй түрүүшын hургуули гараа. Тэдэнэр мүнөө ...ехэ электростанцинуудые барина, ойроо хүртөөгүй хэбтэhэн ...газар элдүүрилнэ, замбуулинай захагүй гүн руу ракетэнүү...хидхүүлнэ.

...най үеын шэрүүн сагташье, амгалан ажалай алдар суугаар ...hан үдэрнүүдтэшье пионерэй хүмүүжүүлhэн хүбүүд, басагад ...та хэрэгүүдээр Эхэ ороноо суурхуулна. Бүхы орон дотороо ...а болоhон лётчигууд Александр Покрышкин, Иван Кожедуб, ...нструктор Александр Яковлев, бүд нэхэгшэ Валентина Гага... болон бусад урдань пионернүүд ябаhан юм. Пионернүүдэй ...уд соо Павлик Морозовой, Валя Котигой, Володя Дубининай, ...Толиковой нэрэнүүд хэтэ мүнхэдөө алдаршанхай. Дэлхэйн тү...ын космонавтнар — Юрий Гагарин болон Герман Титов эдэб... пионернүүд ябаа.

...ное бүхы оронойнгоо коммунизмда зориhон хараа шэглэл ба...эршэ хүсэеэ дабхарлан алхалхадань, пионернүүд хамаг арад...хамта дабшалсана. Бүтүү тайгые нэбтэлэн гараhан Абакан...эй түмэр харгын барилгада пионернүүдэй суглуулhан металл ...ой, мүн «Хани барисаан» гэдэг нефтепроводто пионернүүд ...н тонно металл тушаанхай. Коммунис бригада эмхидхэлгын ...н үедэ пионернүүд мүн лэ үүсхэл гаргажа, «Отряд—долоон ...спутник» гэhэн нэрэ зэргын түлөө тэмсэхэ хүдэлөө дэлгэ...н байна. Комбригадын ажабайдалай хуули ёhонууд мүн лэ ...рнүүдэй хуули бололсоо. Манай пионернүүд иимэ байдалда ...мэхэдээ: нэгэниинь—бултанайнгаа түлөө, булта—нэгэнэйн... гэhэн гол ёhые эб hайхан ажабайдалайнгаа эхин болгоно. ...ай ороной эдир ленинецүүд өөhэдынгөө алхамые аха нүхэ...—комсомолшуудайнгаа алхамуудтай зэргэшүүлхэ гэжэ орол... Мүнөө дүшэн жэлэйнгээ алдарта ойн hайндэрые тэмдэглэжэ ...аа, 1959 оной октябриин хоёрто Бүхэсоюзна линейкэ дээрэ ...ихэн пионерэй хоёр жэлэй дүнгые гаргана. Эдэ үдэрнүүдтэ ...ь, хизаар, республика бүхэнhөө элидхэл-рапортнууд ВЛКСМ-... орожол байна. Тэдэнэй тоодо манайшье республикын пио...рүүдэй рапорт бии.

...ай республикын пионернүүд бүхы оронойнгоо пионернүүдтэй ...эрхим hуралсалаар, амжалтата ажалаар өөhэдынгөө hайндэ...үгтаба. Хото, хүдеогэй hургуулинуудhаа баярта мэдээнүүд та...ршагүй ерэнэ. Пионерэй отрядууд үзэжэ байhан зүйлөө гүнзэ...эйлгуулхадань багшанарта туhалхаhаа гадна, зундаа колхоз ...совхоздо ажаллажа, аха нүхэдтөө сэгнэшэгүй ехэ туhа хүр... Үнгэрэгшэ жэлдэ арбан гурба мянган пионернүүд 472 га га... сахарай свёкло, 1272 га газарта хартаабха үргүүлhэн, ...0 шубуу, хоёр мянгаад туулай, 380 поршоонхо, 400 тугал ...н байха. Энэнь манай республикын пионернүүдэй оруулха ...эхин шата болоно. Илангаяа закаменайхид пионерэйнгээ ...малые hайнаар дүүргээ. Ниитынгээ малые тэжээлээр хангалга...ри болгожо 2320 центнер үбhэ бэлэдхэhэн, 7200 толгой ... хайшалhан байна. Кабанскын аймагай пионернүүд 40500 ...тые үсхэжэ, гүрэндөө тушаагаа, мүн хойто-байгалайхид 240 ...эрхим сортын загаhа бариа.

...бүри зургаа мянга үлүүтэй эдиршүүл геологиин, туризмын ...тада хабаадажа, хизаар оронойнгоо ашагта малтамалнуудые ...эшнэ. Илангаяа Баунтын, Закаменай пионернүүд энэ хэрэгтэ ...тайгаар хабаадалсажа, геологуудта ехэ туhа хүргөө. Бурядай пионернүүд СССР-эй Геологиин, ашагта малтамалнуудые хам... министерствын хүндэлэлэй грамотада хүртөө.

Республика соомнай тимурынхидай хүдэлөөн үдэр бүри үргэдэжэ ...700 гаран иимэ команда хүүгэдэй сад болон яслинуудые ...абажа, нилээд ехэ хэрэг бүтээлсэнэ. Агуу ехэ Ленинэй ажа... хабаатай материалнуудые суглуулан, hургуулинуудтаа ...эй таhалгануудые, булангуудые эмхидхэнэ, Ильичые мэдэхэ ...гү, али хараhан хүнүүдтэй уулзана, бэшэлсэнэ. Түрэл нютагай түүхые hонирхон, декабристнуудай болон революционер...эй хүшөөнүүдые арюунаар сахихаhаа гадна, граждан дайнда ...эй материалнуудые суглуулжа, музейнүүдэй хүдэлмэрилэг... туhална. Энэ талаар илангаяа Зэдын, Кяхтын, Түнхэнэй пио...д шалгараа. Хоёр жэлэй туршада манай республикын пио...д хилын саанахи хани нүхэдтэеэ холбоо барисаагаа улам бэ...ээ. Чехословаки, Хитад, Вьетнам, Польша, Монгол гэхэ мэтэ ...ой эдиршүүлтэй саг үргэлжэ бэшэлсэдэг. Олонхи hургуули... интернациональна хани барисаанай булангууд нээгдэнхэй. ...эдэ интернациональна хани барисаанай клуб бии болоо...

...ай пионернүүд жабхаланта hайндэрөө иимэ хэрэгүүдээр ...

...-эй XXII съезд коммунизм байгуулха түүхэтэ Программа ...абахадаа: «Мүнөө үеын совет хүнүүд коммунизмын үедэ ...да» гэжэ баяр ёhололой оршон байдалда соносхоо hэн. Энэ ...агта Программын элшэ доро үдэжэ байгаа пионернүүд ком...ын үедэ ажаhууха ёhотойл баатарнууд болохо байhаниинь ...гүй.

СОФИ. Н. С. Хрущев толгойлогшотой советскэ партийно-правительственна делегаци БКП-гэй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь Т. Живковтой, Арадай Суглаанай Президиумэй түрүүлэгшэ Д. Ганевтэй, Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ А. Юговтэй уулзаба.

ТАСС-эй фотохронико.

КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй тогтоолые бэелүүлхын түлөө!

ТҮРГӨӨР, hАЙНААР ТАРИГШАДhАА ЖЭШЭЭ АБАЯ

Сэлэнгын, Зэдын, Закаменай, Хориин, Түнхэнэй колхоз, совхозууд эртынгээ тарилга дүүргээд, оройн ургамалнуудые хартаабха, кукуруза тарижа эхилбэ

ТЭЖЭЭЛЭЙ УРГАМАЛНУУДЫЕ УРГУУЛДАГ РЕСПУБЛИКЫН ОНЬhОЖОРУУЛАГДАhАН БҮХЫ ЗВЕНОГОЙ МЕХАНИЗАТОРНУУДТА

Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын совхозой Николай Кондратюковой звеногой механизаторнуудай

ХАНДАЛГА БЭШЭГ

Байгша ондо бидэнэрэй хүн бүхэн 155 үнеэе жэлэй тэжээлээр хангаха

Мүнөөнэй үе сагай агууехэ түүхэтэ документнүүдые — КПСС-эй Программа болон КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые уншахадаа манай парти хүнэй аша туhада, тэрэнэй хүсэ, бэлигые хүгжөөн hалбаруулхын тула бүхы хүсөөрөө оролдоно гэжэ үшөө дахин ойлгожо абанабди. Тиимэhээ улам оролдосотойгоор, hайнаар ажаллаха, хэдэн миллион совет хүнүүдтэй хүсэеэ нэгэдхэжэ, инаг hайхан Эхэ оронойнгоо аша туhада хубитаяа зорюулха дуран хүрэнэ.

Һаяхан «полиин хатанай» тарилгын урда тээ сугларжа, манай звеногой гэшүүд хүдэлмэриингөө зарим дүнгүүдые согсолхо гэжэ шиидээ. Кукуруза, горох, тэжээлэй бобы болон сахарай свёкло тариха техникэ хүсэд бэлэн. Гектар бүридэ 8—10 тонно наг шэбхэ зөөгдэнхэй, тарилгын урда тээ газар уhалагдажа, үрэhэ хүрэнгэ бэлдэгдээ.

Үнгэрhэн жэлэймнай хүдэлмэриин дүнгүүд яhала hайн байгаа. Звеногой даажа байhан 250 гектарай га бүриhөө дунда зэргээр 211 центнер силос дарагдаа. Зарим газарhаа гектарай 500, дээшээшье центнер ногоон тэжээл хуряагдаhан байна. Нёдондо манай дараhан силосээр адуу малые мүнөөшье эдеэлүүлжэ байhаар. Тиигэбэшье манай совхозой адуу малай ашаг шэмэ, илангаяа үнеэдэй hү шэмэ бага байhаар.

Звеное даагша Н. КОНДРАТЮКОВ.

Москвагай областиин «Заокский» совхозой звеное даагша И. С. Жирновой бэшэгые «Сельская жизнь» газетэдэ уншажа танилсаад, байгша ондо бидэнэр жэлдээ 2000 литр hү үгэмөөр 764 үнеэ тэжээлээр хангаха гэжэ шиидээбди гэхэ гү, али звенодо даалгагдаhан газарай гектар бүриhөө 6000 тэжээлэй единицын хэмжээнэй ургаса абаха байнабди. Тиигэжэ манай звеногой гэшүүн бүхэн 155 үнеэ жэл соо эдеэлүүлхэ тэжээл бэлэдхэжэ абаха байна.

Энээниие бэелүүлхэ арга манда бии гээшэ гү? Бии даа!

Мүнөө жэлдэ бидэнэр 300 гектарта кукуруза тарижа, гектарай 360 центнер силосэй ногоо хуряажа абаха гэхэ гү, али бүхыдөө 21600 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй силос дараха гэжэ үгэеэ үгэнэбди. 35 гектарта горох тарижа, 350 центнер ургаса абаха гэхэ гү, али 423 центнер тэжээлэй единицэ суглуулагдаха. 8 гектарта тэжээлэй бобы тарижа, гектар бүриhөө 8 центнер ороохо абаха гэхэ гү, али бүхыдөө 77 центнер тэжээлэй единицэ хуряаха, 20 гектарта сахарай свёкло тарижа, гектарай 100 центнер ургаса туйлаха гэхэ гү, али бүхыдөө 520 центнер тэжээлэй единицэ ургуулжа абаха. Тэрэнhээ гадна сахарай свёклын эшэ набша суглуулжа, 300 центнер шахуу тэжээлэй единицэ хуряаха. Горохын, бобын hолоомонhоо 103 центнер тэжээлэй единицэ абахаар түсэблэнэбди. Тиигэжэ бүхыдөө 21780 центнер тэжээлэй единицэ абтаха болоно.

Энэл даа, манай звеногой энэ жэлдэ урдаа табиhан зорилгонууд.

Энээнтэй дашарамдуулан звеногой гэшүүн бүхэн 150-hаа үсөөн бэшэ үнеэдэй жэлдэ эдихэ тэжээл бэлэдхэхэ мүрысөөндэ манай жэшээгээр оролсыт гэжэ Бурят ороной бүхы механизаторнуудые бидэнэр уряалнабди.

Н. Кондратюков, Л. Бухальцев, В. Денисов, П. Кондратюков, А. Денисов.

Республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын ябаса тухай

1962 оной майн 15-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

	Бүхыдөө таригдаhаниинь	Тэрэ тоодо шэниисэ	Горох
Заиграйн	46	82	36
Мухаршэбэрэй	36	68	37
Сэлэнгын	48	104	45
Тарбагатайн	54	80	33
УЛАН-УДЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	44	82	38
Б-Кударын	42	84	55
Баргажанай	39	73	33
Кабанскын	46	84	59
Ахын	—	—	—
Прибайкалиин	40	81	21
Хойто Байгалай	6	23	15
Түнхэнэй	44	95	56
КАБАНСКЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө	41	82	47
Бичурын	49	82	62
Зэдын	42	99,7	43
Закаменай	41	106	83
Кяхтын	37	72	16
КЯХТЫН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	42	85	41
Баунтын	—	—	—
Яруунын	19	82	12
Хориин	47	92	21
ХОРИИН УПРАВЛЕНИ (бүхыдөө)	33	90	15

Богони болзорто

Тарилгые hайн шанартайгаар, богони болзорто үнгэргэбэл, ургаса нэгэ жэгдээр, hайнаар гарадагынь мэдээжэ. Тиимэл хадань Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи бригадын механизаторнууд үсэд шангаар ажаллажа, түсэбөөр хараалагдаhан 500 гектар газартаа шэниисэ хэрээhэлүүлэн тарижа дүүргэбэ.

Энэ бригадынхид байгша ондо гектар бүриhөө 9,5 центнер шэниисэ, 250 центнер кукурузын набша намаа, 9 центнер ячмень абаха зорилго урдаа табинхай. Бүхы ажалаа hайн шанартайгаар бүтээжэ, тоhо, горючи 5 процент алмаха, намар поли дээрэхи hолоомоёо бүхыдэнь суглуулха гэжэ шиидээ.

С. Табдаев, хүдөө бэшэгшэ.

КПСС-эй обкомдо, Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

Московско областиин Серпуховско районой „Заокский" совхозой механизаторнуудай үүсхэл тухай

Московско областиин Серпуховско районой «Заокский» совхозой механизаторнууд нүхэд И. С. Жирнов, И. И. Терехов, М. С. Степанов, В. С. Илюшин гэгшэд гараар ажал хэнгүйгөөр тэжээлэй ургамалнуудай үндэр баян ургаса абахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ гэhэн үүсхэл гаргаа. Байгша ондо тэдэнэр 246 га газарай гектар бүриhөө дунда зэргээр 450 центнер кукурузын ногоо набша hүн эдеэтэй буурсагтайгаар абаха, мүн 50 гектар дээрэhээ га бүриhөө 300 центнер сахарай свёкло хуряаха зорилготой. Тиихэдэ 90 гектар газарай га бүриhөө 200 центнер тэжээлэй бобы ургуулжа силос дараха, 10 гектар дээрэhээ га бүриин 22 центнер бобын ороохо, 250 центнер тэжээлэй морковь хуряаха уялга абаа.

Энэ звеногой механизаторнууд даажа абаhан тараалан дээрэhээ хамта 25 мянган центнер тэжээлэй единицэ гэхэ гү, али гектар бүриhөө дунда зэргээр 6300-hаа бага бэшэ тэжээлэй единицэ абажа, тус бүридөө жэлдээ 3000 килограмм hү үгэдэг 800 үнеэдые шэмэтэ тэжээлээр гүйсэд хангаха гэжэ шиидээ.

«Заокский» совхозой механизаторнуудай үүсхэлые кукуруза, сахарай свёкло, тэжээлэй бобы болон бусад ургамалнуудые тарижа ургуулдаг Бурят оронноймнай колхоз, совхозуудай ажалшад үргэнөөр дэмжэнэ. Мухаршэбэрэй аймагай Суулгын совхозой механизатор Н. М. Кондратюковой, Бичурын аймагай «Победа» колхозой Г. И. Бабошинай даадаг болон бусад оньhожоруулагдаhан звенонуудшье нүхэр Жирновой хүтэлбэрилдэг звеногойхидой жэшээгээр хүдэлхөөр шиидэнхэй.

«Заокский» совхозой механизаторнуудай гаргаhан үүсхэл Бурят ороной бүхы ажахынуудта hайнаар шэнжэлэгдэжэ, үргэнөөр дэмжэгдэхэ ёhотой гэжэ КПСС-эй обкомой бюро, Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно.

Нэгэ звенодо хэдэн ондоо ургамалнуудые тарихаар даалгахада алишье талаараа таарамжатай. Энээнэй ашаар газар тараалан, техникэ зүбөөр ашаглагдажа, тэндэхи бүхы хүдэлмэри нэгэ жэгдэ, хаhа сагтаа хэгдэхэ болоно. Мүн гектар бүриhөө тэжээлэй единицэшье ехээр абтаха ушартай. Гадна бэлэдхэгдэhэн тэжээлэй гаргаша hураггүй бага боложо, адууhа малай ашаг шэмэ химда сэнтэйгээр абтаха арга олгогдохо болоно.

Тиимэhээ КПСС-эй обкомой бюро, Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Совет **иигэжэ тогтоогоо.**

1. Тэжээлэй ургамалнуудай үндэр баян ургаса хуряажа, гектар бүриhөө 5500—6500 тэжээлэй единицэ абахын түлөө колхозуудай бригада, совхозуудай отделени, оньhожоруулагдаhан звено бүхэнэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, «Заокский» совхозой механизаторнуудай жэшээгээр хүдэлхын тула КПСС-эй райкомууд, аймгүйсэдкомууд, нютагуудай үйлэдбэриин управленинүүд ехэхэн хүдэлмэри хэхэ зэргэтэй. 1962 ондо РСФСР-эй колхоз, совхозуудта тэжээлэй ургамалнуудай үндэр баян ургаса ургуулхын түлөө дэлгэрhэн Бүхэроссин социалис мүрысөөнэй дүримые бригада, отделени, звено бүхэндэ тайлбарилан ойлгуулха шухала.

2. Республикын колхоз, совхозуудай оньhожоруулагдаhан бүхы звенонуудта хандаhан механизатор нүхэр Кондратюковой нээмэл бэшэг болон тэрэнэй үүсхэлые hайшааха.

3. Байгша ондо тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса абахын тула колхозуудай бригада, совхозуудай отделени, оньhожоруулагдаhан звенонуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй ябаса тухай саг үргэлжэ hайнаар харуулжа байха гэжэ республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи радиодамжуулга болон телевидениин комитет, мүн «Правда Бурятии», «Бурят үнэн», нютагуудай үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи газетэнүүдэй редакцинуудта дурадхагдаба.

1962 ондо РСФСР-эй колхоз, совхозуудта тэжээлэй ургамалнуудай үндэр ургаса абахын түлөө колхозуудай бригада, совхозуудай отделени, оньhожоруулагдаhан звенонуудай дунда дэлгэрhэн Бүхэроссин социалис мүрысөөнэй дүрим

Тэжээлэй ургамалнуудай үндэр баян ургаса абахын түлөө дэлгэрhэн Бүхэроссин социалис мүрысөөнэй эдэ дүримүүдые дүүргэhэн бригада, отделени, звенонууд илаhанда тоологдохо гэбэл:

Экономическа районой	Нэгэдэхи шан: Ургаса тэжээлэй единицээр (гектарай)	Нэгэдэхи шан: Даалгагдаhан газарынь энээнhээ бага бэшэ байха (гектараар)	Хоердохи шан: Ургаса тэжээлэй единицээр (га бүриhөө)	Хоердохи шан: Даалгагдаhан газарынь энээнhээ бага бэшэ (гектараар)
Хойто-Кавказай, Поволжиин, Түбэй-Хара хүрьhэтэ, Баруун-Сибириин, Уралай, Зүүн-Сибириин,	6500	200	6000	200
Баруун-Хойто, Түбэй, Волго-Вятска, Алас Дурна Зүгэй	6000	100	5500	100

Ажаглалта: Эндэ хэлэгдэhэн хэмжээнэй ургаса абаад, бүхы хахалhан газарай 5 процентhээ бага бэшэндэнь тэжээлэй ургамалнууд таригдаhан аад, түсэбтэ хараалагдаhан ургасаяа абаhан колхозуудай бригада, совхозуудай отделени, оньhожоруулагдаhан звенонууд шанда хүртэхөөр зууршалагдаха ёhотой. Мүн бүхы тараалангайнь 10 процентhээ бага бэшэдэнь сахарай свёкло, тэжээлэй морковь таригдаhан байгаад, тэндэhээ абтаhан тэжээлэй единицын өөрынь үнэ сэн түсэбөөр хараалагдаhанhаа ехэ бэшэ байха зэргэтэй.

ДҮҮНЭР ПИОНЕРНУУД, АМАРШАЛНАБДИ ТАНАА ДУШЭН ЖЭЛЭЙТНАЙ ОЙН БАЯРААР!

Мүнөөдэр В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ пионерскэ организациин тогтоһоор 40 жэлэй ой гүйсэбэ

Душэн жэл... Манай ороной эдир үетэн дүлэтэ галстугаа улаабхилуулан душэн жэл соо Ильичэй зааһан замаар, комсомолойнгоо хүтэлбэри доро согтой хүхюун, солбон дорюун алхална. Пионерэй энэ зам арюун — эдэнэр аяар хорёод оной хатуу бэрхэ саһаа хойшо хэды ехэ хэрэг бүтээгээб, хэды олон баатаршалга гаргааб! Нюдаргашуулай һомонһоо унаһан Павлик Морозов, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда алдаршаһан В. Котик, В. Дубинин, Л. Голиков, амгалан сагта ажалай амжалтаар суурхажа, «Отряд — долоон жэлэй спутник» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэгшэд коммунизмын илалтын түлөө манай партиин, арадай хэжэ байгаа агуу ехэ тэмсэлэй таһаршагүй хубинь болонхой.

Коммунизмые эдэбхитэйгээр байгуулалсаха, коммунизмын үедэ ажаһууха үетэн гэжэ эдир ленинецүүдые манай арад мүнөө омогорхон нэрлэдэг. Душэн жэлэйнь һайндэрөөр дашарамдуулан, манай «хэзээдэ бэлэн» пионернүүдэй ёһотой коммунистнууд болохыень хүсэе.

А. Кручинина,
ВЛКСМ-эй обкомой һургуулиин таһагые даагшын орлогшо.

Гунга ЧИМИТОВ

Багшынгаа хүшөөгэй дэргэдэ

Эдир пионерэй тэмдэг
Энгэртээ хаданхай,
Сэбэр улаан галстуг,
Сээжэдээ ошотууланхай,
Оншотой бата гэшхэсэтэй
Омог дорюун хүбүүн
Хүндэтэ багша Ленинэй
Хүрэг шулуун хүшөөгэй
Хажуугаар гаража
ябатараа,

Халта зогсоод, гэнтэ
Баруун гараа үргэжэ,
Баатар янзаар забдаад,
Баяр мэндээр ёһолжо,
Байба халта байрадаа.
Хонгор урин шарайнь
Хурса болон сахилба.
Үхибүүн жаахан зүрхэниинь
Үндэр мэдэрэлээр сохилбо.

Бурядай пионернүүдэй түүхэһээ

40 ЖЭЛЭЙ туршада В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионерэй эмхи Коммунистическэ парти, Ленинскэ комсомолой хүтэлбэри доро арад нийтын хэрэгтэ алдарта үүргэеэ дүүргэжэ ябана. Хэдэн миллион совет хүнүүд пионерэй эмхиһээ ажабайдалайнгаа замые захалжа, коммунис ёһоор хүмүүжэхэ түрүүшынгээ һургуули гараад, коммунизм байгуулагшадай зэргэдэ батаар жагсаһан байха юм. Ургажа ябаа эдир үетэнние коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ пионерэй эмхинүүдэй сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэдэг тухай КПСС-эй шэнэ Программа дотор дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй. Партиин сэсэн мэргэн заабаринууд совет багшанарые шэнэ амжалтануудта зоригжуулна.

Пионернүүдые хүмүүжүүлгэдэ комсомолшуудай харюусалгын ехэ байһанийе тэмдэглэхэ зуураа, комсомолой XIV съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев иигэжэ хэлэһэн байха юм: «Нүхэд комсомолшууд, пионернүүдэй дунда ябуулха таанадай хүдэлмэри хадаа партиин, арадай, Эхэ оронойтнай танда даалгаһан тон шухала даалгабари гээшэ. Энээниие таанад мартаха ёһогүйт».

ЭДИР пионернүүдэй түрүүшын отряд 1922 ондо Улаан Преснягай 16-дахи типографида комсомолшуудай үүсхэлээр 52 пионернүүдһээ эмхидхэгдээ һэн. Москвагай комсомолшуудай эдэбхиие Бүхэроссиин комсомолой II конференци дэмжэн һайшаажа, 1922 оной майн 19-дэ манай ороной бүхы городууд болон тосхонуудаар эдир пионернүүдэй эмхинүүдые тогтоожо эхилхэ гэһэн шиидхэбэри гаргаа бэлэй. Тэрэ үдэрһөө пионерэй эмхиин алдарта түүхэ захалһан юм.

1923 оной апрелиин 27-до Дээдэ-Үдэ хотодо (мүнөө Улан-Удэ) Бурядай пионерэй түрүүшын отряд бии болоһон.

Түрүүшын отрядууд промышленна предприятинууд, клубууд болон совет эмхи зургаануудай шефскэ туһаламжын ашаар байдаг бэлэй. Һүүлдэнь пионерэй хүдэлөөн хүдөө нютагуудта дэлгэрээ.

Пионерэй тэдэ отрядууд комсомолой организацинуудай ударидалга доро үргэн нийтэ зоной дунда соёл эрдэм дэлгэрүүлгэдэ, хуушан сагай үлэгдэлнүүдые усадхалгада, шажан мүргэлтэй эрид тэмсэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Бурядай түрүүшын пионернүүдэй тоодо П. И. Соколов, М. П. Шамкина, С. Б. Метелица болон бусад ороно.

1929 оной августын 1-дэ манай республикын пионернүүдэй 1-дэхи слёт нээгдээ һэн. Эндэ хамта дээрээ 200 делегадууд байлсаа. Слёдто суглараад түйлаһан амжалтанууд тухайдаа элидхээ бэлэй. Элдэб макет болон плакадууд пионерэй отрядуудай социалис байгуулалтада ямар хубита оруулһание харуулаа.

Республикын пионернүүдэй 1-хи слёт Бурядай пионериин түүхэдэ ехэхэн ябуулга болоо. Энэ хадаа пионерэй отрядууд, звенонуудай ажал хүдэлмэриин түйлаһан амжалтануудые харалган мүн байгаа.

1929 оной августын 18-да манай ороной ниислэл хото Москвада пионернүүдэй бүхэсоюзна слёт нээгдээ бэлэй. Эндэ Бурядай пионернүүд Д. Жалсабон, О. Атутова, Д. Зубаев болон бусад байлсаа һэн. Тэрэ үедэ орон доторнай культурна революциин асари ехэ зорилгонууд бэелүүлэгдэжэ байгаа. Комсомолшууд дүүнэр пионернүүдтээ иимэ хандалга гаргаа һэн: «Пионернүүд! Эрдэм соёлой хүгжэлтын түлөө, культурна ажаһуудалай түлөө добтолго хээ!» Энэ уряае Бурядай пионернүүд халуунаар угтан, амжалтатайгаар бэелүүлжэ эхилээ һэн. 9-дэхи областной партийна конференци дээрэ республикын пионернүүд рапорт үгэхэдөө, 1931 оной туршада 1315 колхозник болон хүдэлмэришэдые эрдэмдэ һургаһан тухайдаа омогтойгоор мэдүүлһэн байна.

Колхозно байдалда нилээд ехэ һаад хэһэн нюдарган баяшуултай, бусад дайсадтай 30-аад онуудай пионернүүд эрид тэмсэл ябуулаа. Энэ тэмсэл соо коммунизмда үнэн, бишыхан геройнууд олоороо шалгаран гараа һэн.

1940 ондо Бурядай 102 пионернүүд хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудай хүгжэлтэдэ эдэбхитэй бэрхээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ ошохо эрхэтэй болоһон түүхэтэй.

Дайнай эхилхэдэ республикымнай пионернүүд өөһэдын һайн дураар «Бурят-Монголой эдир патриот» гэжэ нэрэтэй танк бүтээхые дурадхан, гүрэн түрэлөө 122 мянган түхэриг мүнгэ суглуулжа бэлэглэһэн юм. Гансахан 1941—1942 онуудта Совет оронойнгоо хамгаалгын жасада хахад миллион үлүүтэй түхэриг оруулһан намтартай.

Манай Бурядай пионернүүдэй эмхинүүдээр хүмүүжүүлэгдэһэн олон эдиршүүл фронт дээрэ баатарлигаар тэмсэжэ, алдар сууда хүртөө. Улан-Үдын № 2 һургуулиин пионернүүд байһан нүхэд И. Иванов, Б. Ущев, Г. Москалев гэгшэдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо бэлэй.

Энхэ тайбан сагай тогтоһон он жэлнүүдтэшье пионернүүд һайн һайхан, абьяаста хэрэгээрээ алдаршана.

1960 оной октябриин 2-то Пионернүүдэй Бүхэсоюзна эмхиин Центральна Совет Ленинскэ пионериин 40 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан «пионерэй хоёр жэл» соносхоо һэн. «Дружина бүхэндэ эдир ленинецүүдэй арюун һайхан хэрэгүүд шэнэ хүсэтэйгөөр бадараг лэ!» гэһэн уряань орон соогуур сууряатан тараа.

«Пионерэй хоёр жэлэй» туршада Бурядай эдир ленинецүүд шэн габьяа гаргаһан байна. Тэдэнэр үйлсэ гудамжануудта модо тарижа ногоорүүлаа, спортын талмайнууд, һуралсалай мастерскойнуудые баряа, уран һайханай хэрэгые хүгжөөгөө. Улан-Үдын пионернүүд гүрэндөө 2980 тонно металлом суглуулжа, Петровск-Забайкальскын металлургическа заводой булад шудхагшадта бэлэглээ. 40 жэлэйнгээ ойн баярые угтуулан, эдир технигүүд элдэб машинануудые, прибор болон модельнүүдые зохёоғоо.

Иигэжэ манай пионери түрэл Коммунистическэ партиин, тэрэнэй үнэн сэхэ дүү—Ленинскэ комсомолой ударидалгаар ажал, һуралсалдаа амжалта түйлан, жабхаланта һайхан һайндэрөө угтаба. Эдир ленинецүүд баяртай омогтойгоор гэгээн гэрэлтэ ерээдүй—коммунизм тээшээ дабшана.

Г. ДУРИНОВА,
Бурядай пединститутдай педагогикын кафедрын ахалагша багша.

Омогтой хүхюун пионерби!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: № 1 интернат-һургуулиин 5-дахи «б» классай һурагша Норжима Цыбенова «Омогтой хүхюун пионерби!» гэжэ шүлэгөө уншажа байна.

Үндэр добуунай баруун тээ
Үргэн сагаан Буламнай —
Үхэр малаа үсхэжэ,
Үндын баяжаа совхознай.
Боро добуунай үбэр тээ
Булам таляан нютагни —
Мал һүрэгөө үсхэжэ,
Мандан батажаа совхознай.
Одото Совет ороной
Омогтой хүхюун пионерби —
Элдин түрэһэн совхозоо
Энэрхы үгөөр магтаналби.
Айдар наһанайм солгёо дуун
Алас холо руу тэгүүлээ —
Уряалан намай зоригжуул,
Улаахан минин галстук!

Норжима ЦЫБЕНОВА,

Амар мэндэ, үглөөгүүр!

Хада уулын оройгоор
Халуун наран гаража,
Хабтагай үргэн нютагыем
Ханхинуур элшээр гэрэлтүүлнэ.
Уняартан нэмжын оршоһон
Уужам тала дайдамни
Хүгжэмтэ алтан туяан дор
Хүлгэн нойрһоо һэргэнэ.
Ногоон таляан тала дээрэ
Намняа сэсэгүүд бадарна.
Хүхэ ногоон тала дээрэ
Хонхо сэсэгүүд задарна.
Солгёо сэгээн агаарта
Солбон хүхюуб, хүхюуб —
Соробхилно үбсүүн дээрэм
Согто улаан галстук!

Коля Аюшеев.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: № 1 интернат-һургуулиин 6-дахи классай һурагша Коля Аюшеев «Амар мэндэ, үглөөгүүр!» гэжэ шүлэгөө уншажа байна.

Жабхаланта һайндэрөө амжалтатайгаар угтанабди

Манай пионернүүд 40 жэлэйнгээ ойн баярта дорюунаар бэлдээ.

Эдэнэр барандаа журам һайнаар сахихые, эрхим сэгнэлтэнүүдые абахаар оролдохоһоо гадна, нютагайнгаа колхоздо яһалахан туһаламжа үзүүлээ.

Бүри эртээнһээ һайндэрөө угтуулан, үбэлэйнгөө амаралтын үедэ 1 центнерһээ үлүү яһанай талха колхозойнгоо ветпунктда тушаагаа юм. Энэнь нарай хурьгадта юунтайшье сасуулшагүй хоол болоо.

Гар ажалайнгаа хэшээлнүүдэй үедэ 100 тармуур, хэдэн рамануудые дархалан бүтээжэ, колхоздоо бэлэглээ һэмди.

Холын гүүртэнүүд дээгүүр ябажа, концерт харуулһан, һаалишан бүхэндэ нэгэ-нэгэ тармуур, үнеэ һааха һандали, шэлтэй рама соо хэгдэһэн вождьнуудай портредүүдые бэлэг болгон барюулһан байнабди.

Колхозойнгоо шубуудта 100 клеткэ, 50 тэбшэ хэжэ үгөөбди.

Мартын 5-һаа апрелиин 5 болотор түмэр суглуулха һара үнгэргэгдөөд, 11 тонно түмэр суглуулагдаа. Нёдондо 8 тонно түмэр суглуулаа бэлэйбди. Энэ жэлдэ түсэбөө үлүүлэн дүүргээд байнабди.

Һургуулимнай тимуровска команда колхозой үбгэд, хүгшэдтэ али боложо туһаламжа үзүүлдэг. Байгша он соо «Артегтэ» амаржа ерэһэн пионер, 6-дахи классай һурагша Жамбалдагбаев Нима һургуулидаа ЮДЧ
(Чекистнүүдэй э
хэд) гэдэгые эмх
Түс отрядай
тосхон соогоо жу
хилгэ шалгадаг,
шуулые харуу
һуралсалай хэр
наар ябуулхые
дог.

Уран һайханай
гэмдэ хабаададаг
дружинын гэшүүд
хозой клуб соо
концерт табидаг

Мүнөөдэр пионе
дэй организаци
жэлэй ойн баярта
рюулагдаһан сбор
гаргагдаха, мүн
шын пионерүү
ажалай эрхим
тэй, коммунист
уулзалга болохо.
лээрнь һонирхолт
церт харуулхабди.

С. Цым
Ульдаргын
жэлэй һург
пионер

Эдиршүүлэй ёһотой аха нүх

Лидия Кузьминична Десятова 1956 ондо Улан-Үдын педучилищи дүүргээд, ахалагша пионервожатын мэргэжэлтэй болоо бэлэй. Үхибүүдтэ дуратай һэн тула өөрынгөө ажалда үнэн зүрхэнһөө хандадаг. Лидия Кузьминичнагай хэлэһэн үгэ бүхэниие пионернүүд сэдьхэлдээ бүхөөр халуун абадаг.

Эдэбхитэ пионервожатын хүтэлбэрилдэг № 4 һургуулиин пионернүүдэй дружина 388 пионер болон 150 октябрятануудһаа бүридэдэг. Пионерэй организациин 40 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ 17 хүн Ленинскэ комсомолой гэшүүдэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Энэ хэрэгтэ Лидия Кузьминична ехэхэн үүргэ дүүргээ. Тэрэнэй хүтэлбэри доро дружинынхид һайндэртөө эршэмтэйгээр бэлдэһэн байна. Эдир ленинецүүд «Эрдэм», «Прогресс» кинотеатрнуудта эрбэ гаран концерт харуулаа. Дружинын тимуровска командануудай хэһэн ажал ехэ. Тэдэнэр олон айлда туһа хүргөө.

Лидия Кузьминична хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин хажуугаар нийтын ажал-ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаададаг. Пионерэй организациин горсоведэй, 4-дэхи һургуулиин местком
юм.

Ахалагша
жата наһаар зааһ
ондо ВЛКСМ-эй
болоһон. Ерэх
Доржи Банзаров
рэмжэтэ багшана
ститутда һураха
тэй.

Лидия Кузь
шамда бидэ үнэн
хэнһөө амжалта
бди:
Улаан галстук
Уран дуута хүүг
Дүүенэ ойрош
Дүтынш нүхэд
Эдэ—шинии нэр
Эдэ—шинии дур
Эдэ—шинии дур
Эдэ—манай нэр
Даши ДАМБ

Эгээл түрүүн...

(Бурядай түрүүшын пионернүүдэй нэгэн Марья Прокопьевна ШАМКИНАГАЙ хөөрөөнһөө)

1923 оной апрелиин 27-ной сэлмэг хонгор үглөөгүүр һэн. Мүнөө хүдөө ажахын институтдай байшангай, хүүгэдэй саадай оршодог газарта байһан. Комсомолшуудай клубай гэшхүүр дээрэһээ ВЛКСМ-эй Бурядай обкомоор томилогдоһон түрүүшын вожата Газис Урманчеев хонгёо дуута горн үлеэжэ, оршон тойрон наадажа байһан уридшалан хэлсээдшье суглараһан хүүгэдые өөртөө дүтэлүүлээд:

—Мүнөөдэр тон шухала юумэн тухай хөөрэлдэхэбди. Ушар юуб гэхэдэ, манай городто пионерэй эмхи байгуулхаар саг тулаа,—гээд эхилхэдэнь, бидэ амияа даран байжа шагнаа һэмди.

Иигэжэ эгээл түрүүшын пионернүүдэй отряд манай республикын дэбисхэр дээрэ бии болоо һэн. Комсомолшуудай клубай газаа хэдышье олон үхибүүдэй суглараа һаань, отрядта оройдоо хорин хоёр хүн, тэрэнэй тоодо бишье ороо һэмби. Зариман шиидэжэ ядаһан, нүгөөдүүлынь гэртэхинһээ айһан байгаа бэзэ. Гадна шажан мүргэлэй тала баригшад хүүгэдые отрядта оруулхагүй гэжэ али болохоор оролдодог гэртэхиниие айлгадаг һэн. Удангүй отряднай 70 хүн боложо, ГПУ-гэй шефтэ абтаа бэлэй. Отрядай вожатанар Газис Урманчеев, Мила Славнина, Феня Ершова

гэгшэд бидэндээ элдэбын һонирхолтой зүйлнүүдые заадаг, орон доторхи һонин, гадаадын оронуудай байдал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэдэг, бидэ, пионернүүдэй, уялга тайлбарилжа үгэдэг бэлэй.

Пионернүүдэй түрүүшын лагерь городһоо долоон модоной газарта—Үдын эрьедэ эмхидхэгдээд, хангалтын талаар ехэл бирагүй һэмди: майханuудаа тодхоод, доосоохи газарыень сэбэрлэжэ, хуурай үбһэ дэбдеэд лэ унтагша бэлэйбди. Үдэшэндөө хурсаар соробхилһон түүдэгэй дэргэдэ барандаа суглараад: «Сэнхир һүнинүүд түүдэгүүдээр гэрэлтэгты»
гэһэн гү, али «Харта
гэдэг шог дуунуудые
лалдан, хүхюун омог,
хэлдээ баяртайнууд ба
һэмди. Эдихэ юумын
магшье һаань, уйдад
байгаабди. Һуниндөө
руул табяад хонодог,
гүүр горнын дуугаар
жэ, нюур гараа угаа
барабанай хүнхинөөн
тала дайдаар алхалан
бари суглуулдаг, Пуш
Лермонтов, Горький
хөөрөө шагнадаг,
дыень уншадаг һэмди.

Мүнөө намайе али
пионерлагерьнуудта
хөөрүүлдэг, тиихэдээ
лэнгүй тэрэ холынгоо
һанаандаа оруулдагби
халтайгаар лэ хубил
пионернүүдэй ажаб
Ямар хүхюун, до
элүүр энхэ, сэдьхэл
нор үетэн ургажа
гээшэб! Иимэл пио
дэй дундаһаа шэнэ
рин, Титовуудай ург
рахань дамжаггүй.

Эгээл түрүүн рес
соогоо пионерэй
хонгёо абяа дуулаха,
галстуг зүүхэ зол
лай нэгэн байһан
эдир ленинецүүдэй
жэлэйнь дүлэтэ ойн
дэрөөр үнэн зүр
амаршалан, партиин
гэй түлөө «Хэзээдэ б
байхыетнай хүсэнэб.

Пионерэй эмхиин хүдэлмэрилэгшэд, ёһотой сэ... эхэнүүд мэтээр хүүгэдые арюун һайхан сэдьхэл... гээр, арадай хэрэгтэ үнэн шударгы хүнүүд бол... хүмүүжүүлхэ уялгатай.

М. КАЛИНИН.

...Пионернүүд хадаа манай халаан, манай е... дүйн хүнүүд гээшэ. Эдэнэр бүхы хэжэ байһан, х... юумымнай хуулита эзэд болохо ха юм.

М. ГОРЬКИЙ.

Пионерия гэжэ оронһоо репортаж...

Городой пионерэй ордон соо эдэ үдэрнүүдтэ хүлгөөн, шуяан, хүхюун зугаа тэбдэлгэ. Шад улаахан галстук зүүһэн, хүбүүд, басагад урагша, хойшоо һүндэлнэ. Энэншье гайхалгүй. Пионерэй ордоной директортэ ороходо гээшэмнай ямар нэгэн министртэ ороходоо дутуугүй хэрэг байшоо. Хүлеэбэбди. Арайл гэжэ манай ээлжээн тудаба. Телефонойнгоо трубка табингүй, Анна Семеновна Плужникова һуугты гэһэн тэмдэг үгэбэ. Манай фотоаппарадай ялас гэмсээр:

— Өйлгосотой, юундэ ерэһыетнай таабаб,—гэбэ.

— Ехэл һайн гээшэ. Хөөрыт даа.

Анна Семеновна. Пионерэй душэн жэлэй ой бүхы арадаймнай һайндэр гээшэ. Юундэб гэхэдэ, бидэ эхэ, эсэгэнэр галстугуудые зүүгээд, барабан хүнхинүүлһэншье байхабди, ажал хэрэгтээ бахал пионернүүд болохо гэжэ оролдонобди. Таанадые пионернүүдэй ордоной ажал хүдэлмэри һонирхуулна бээзэ? Тиимэл даа, хөөрэхэдэ болохо. Хамтадаа 1664 пионернүүд манай ордоной 29 кружогто эдэбхитэйгээр хабаадана. Тэдэнэй дунда хүгжэмшэд, хатаршад, оёдолшод, шатаршад, зураашад, сэсэг тарияашад, авиамоделистнүүд, кинооператорнууд, модошо дархашуул бии. Тэдэнэр барандаа өөһэд өөһэдын бэлэгүүдые алдарта душэн жэлэйнгээ ойдо бэлдээ.

Бидэ. Һайн лэ гээшэ, бэрхэнүүд лэ пионернүүд байна. Тэдэ бэлэгүүдыень хаража болохо гү?

Анна Семеновна. Болохо даа, болонгүй яахаб. (Телефон баһа ханхинашаба. Нүхэр Плужникова мүрөө хабшаба. Тиигээд удаань ямаршьеб костюмууд, хадааһан тухай хэнтэйшьеб шангаа шангаар хөөрэлдэшэбэ). Зай, ошожо хария.

Шагааһан лэ таһалга соомнай пионернүүд дүүрэн.

Харалгын зал соо «Улаахан малгай» гэжэ зүжэгые табихаар бэлдэжэ дүүргэхээ байба.

Кинооператорнууд «Пионерэй хоёр жэл орон соогуурнай алхална» гэһэн багахан фильмһээ нэгэ хэһэг харуулба.

Улан-Үдын пионерэй байшан соо Люда Нодырева «Улаан малгай» гэжэ зүжэгэй хатар гүйсэдхэжэ байна.

Уран оёдолшод алтарма баархат асари ехэ хүшэгые угалза сэсэгүүдээр шэмэн гоёно. Эндэ хамтадаа гушаад пионеркэнүүд һууба. Хурганuудынь шадамараар, нугархай түргөөр хүдэлнэ. Нэгэ басаганда ошоод:

—Хэдыдэхидэ һуранаш?—гэбэбди.

— Би, Маханова Людмила гээшэб. Хорин зургаадахи һургуулиин 6-дахи класста һурадагби.

— Бэрхэш.

Саашаа ябабабди. Анна Семеновна ябууд дундаа заабари үгэнэ, тиихэ мүртөө маанадтай хөөрэлдэхээ мартанагүй.

Үшөө нэгэ үүдэ татабабди.

— Энэ манай кукольна театрын кружогойхид гээшэ, ойнгоо баярта Е. Долматовскиин «Ахымни нюуса» гэһэн зүжэг табихаар бэлдэжэ дүүргээд, дахин дахин дабтажа байна,— гэжэ Анна Семеновна ойлгуулба.

Авиамодельнэ кружогойхидтой уулзабабди.

— Эдэ Оглоблин Саша, Щербинин Валерий, Юрий Эпильштейн гэгшэд, манай эрхимүүд,— гэхэдэнь, гар гараа барилсан танилсабабди.

...Кружогуудай хүдэлдэг таһалгануудай үүдэнүүд хойно хойноһоо нээгдэжэл байна. Тэдээн соогуур ябахадамнай, ямар-нэгэн тад ондоо, гансал хүүгэдэй байрлан түбхинэһэн орондо ерээд ябаһан шэнги мэдэрэл, юундэшьеб, бидэнһээ һалабагүй. Теэд энэшье ойлгосотой. Юундэб гэхэдэ, Пионерия гэжэ душэн жэл соо һалбаран хүгжэһэн сэбэр сэдьхэлтэнэй, сэсэн бодолтоной сэхэ шууд эрмэлзэлгэтэнэй орон үнэхөөрөөшье бии ха юм.

Душэн жэлээртнай амаршалнабди, Пионериин орон!

БУРЯТ ҮНЭН
2-дохи нюур

РТИТАЯА, АРАД ЗОНТОЁО ХАМТА

☆

ВЛКСМ-эй ЦК-гэй секретарь, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионерскэ организациин Центральна Соведэй түрүүлэгшэ Л. К. Балясная гэгшын хөөрөөн

☆ ☆

. Ленинэй нэрэмжэтэ ...нэ организациин 40 жэ-...гүйсэбэ.

...ленинецүүдэй организа-...й зэргэдэ совет хүнүү-...н үе коммунис хүмүү-...н һургуули гараһан ... Мүнөө ажабайдалай ...мда һаял орожо байһан, ...толгойтой болоһоншье ...бултал адляар өөрынгөө ...скэ отрядые, өөһэдынгөө ...ын хүмүүжүүлэгшэдые ...нуудые мүнөөдэр һа-... байна. Пионернүүдэй ...хадаа манай бүхы ара-...ндэр гэзшэ.

...миллион тоотой пионер-...рынгөө ойе гайхамшагта ...тэмдэглэнэ. «Совет хү-...мүнөөнэй үетэн комму-...ажаһууха!» гээд парти-... тангарнглан соносхоо. ...змын түлөө тэмсэгшэ-...ойл халаанние хүмүү-... гэзшэ манай партиин ...хала зорилгонуудай нэ-...һан, саашадаашье бай-

...брнин революциин боло-... һүүлээр, үлэсхэлэн, ...лай жэлнүүдэйшье үе-...ы эрхим юумэнүүдые ...тэ зорюулха» гэһэн ле-...лозунгые партимнай бэс-... эхилээ һэн. Баяшуулай ... гэр байра, газарынь ...й садууд, яслинууд бол-... юм. Шэнэ һургуули-...барижа эхилээ. Түлөөһэ-... үхибүүдые эдеэлүүлхэ ... баталагдаһан байна. ...р Ильич Ленинэй үүс-... үхибүүдые хамгаалха ... болгогдоһон, аха за-...айгуултажа ябаха хэрэг ...даһан юм.

... талмай дээрэ 1919 ...й һарада В. И. Ленин ...улай урда үгэ хэлэхэ-...гэжэ мэдүүлээ һэн:

...оммунарнуудые хүмүү-... тон һайн харгы зам ха-...ибүүдэй организаци бо-... Ингэжэ үхибүүдэй ком-...ческэ организаци бии ... Ленинэй һанал бодол ...р бэелүүлэгдэһэн байна.

...унистическэ партиин, ...э правительствын элитэ ...ажал-ябуулагшад Ф. Э. ...нский, Н. К. Крупская, ... Калинин, С. М. Киров, ...Постышев, Н. И. Подвой-... Г. К. Орджоникидзе, ... Фрунзе, Е. М. Ярослав-...гшэд үхибүүдэй органи-...удые бии болголсохын ... ехэ оролдолго гаргаһан

...ртал хүдэлмэришэд, та-...тай хамта ажаллажал ... коммунистнууд боложо ... гэжэ комсомолой III ...дээрэ Ленин хэлээ һэн. ...нүүдынь пионерскэ ор-...нда комсомолой ябуул-...ы хүдэлмэриин програм-...болоо.

...нүхэдтэеэ хамта түрүү-...ионернүүд дайн байлдаа-...дэ дайрагдашаһан хүдөө ... һэргээн бодхооһон, ва-...р ашаве буулгадаг бай-...түрүүшын колхозуудые ...хада, түрүүшын завод, ...нуудые барихада ту-... байна бшуу. Тэдэнэр ... эбсэшэгүйгөөр ханда-...нгаа. Ами наһанайнгаа ...анай эрмэг дээрэ болоод ...шье тэдэнэр пионерэй ...та үнэн зүб байдаг ...нгэжэ Бүхэсоюзна пио-... организациин хүндэлэ-...бэр Павлик Морозовой, ...нготиной, Кычан Джа-... Коля Яковлевой, мүн ...он баатарнуудай нэрээр ...онэ.

...ороноо хамгаалха Агуу-...ай эхилхэдэнь хэдэн ... эдир патриодууд дайн-...оһон эсэгэнэр, ахана-

райнгаа орондо станогуудай дэргэдэ, колхозой тарялангда хүдэлһэн байха юм. Үхибүүдэй суглуулһан мүнгэ зөөреэр танк, самолёт, артиллерийскэ батарейнүүд бүтээгдэһэн байна. Олон пионернүүд дайнда, партизануудай отрядуудта эрэлхэг зорнгтойгоор тэмсээ.

Дайн дүүрэбэ. Пионернүүдэй улаан туг доро улаан галстугтанай шэнэ халаан жагсаба. Тиигэжэ бүгэдэ арадай барилгын шухалын шухала газарнуудта комсомолшуудтай хамта үхибүүд ажаллана.

Он жэл үнгэрбэ. Пионернүүд элдэб ажал хүдэлмэри бэелүүлһэн байна. «Партитай, арад зонтой хододоо хамта ябаха!» гэһэн дайшалхы уряа бүхы үеын пионернүүдые нэгэдүүлнэ.

Эдир ленинецүүдэй мүнөөнэй үетэн пионернүүдэй түүхэдэ шэнэ, тодо һонор хуудаһа бэшэһэн байна. Хоёр жэлэй туршада бэелүүлэгдэхэ «Пионернүүд Эхэ орондоо туһалха» гэһэн зорилго табигдаһан юм. Энээниие бэелүүлхын түлөө үхибүүд эдэбхитэйгээр тэмсэһэн байна. Тиигээд энэ түсэбөө «Долоон жэлэй түсэбэй багахан хубинь» гэжэ үхибүүд нэрлэһэн байна.

Хоёр жэлэй туршада бэелүүлэгдэхэ даабаринуудые дүүргэжэ, «Хани барисаан» гэдэг нефтепроводой барилгада миллион тонно тухай түмэр түдэгэ суглуулаа һэн. Хэдэн олон шэнэ локомотивууд, комбайнууд, теплоходууд, ашаа үргэдэг кранууд пионернүүдэй суглуулһан металлаар бүтээгдэһэн байна бшуу. Эдир натуралистнууд кукурузын, свёклын, бобово ургамалнуудай үндэр ургаса ургуулдаг, кролигуудые тэжээдэг, шубуудые дэгжээдэг байна. Мүн харгын хажууда элдэб мододы таридаг, сад сэсэрлигүүдые ургуулдаг.

65 мянган пионерскэ отрядууд «долоон жэлэй туһамаршад» болонхой гээд КПСС-эй XXII съездэдэ эдир ленинецүүд мэдүүлһэн юм. Эдэ отрядуудта муугаар һурадаг үхибүүд байхагүй.

Тэрэ сагһаа хойшо үшөө 35 мянган классуудай, һургуулинуудай һурагшад булта муу гэһэн тэмдэггүйгөөр һурадаг болобо. Оролдосотой һайнаар һураха гэһэн гол зорилгоёо эдир ленинецүүд ингэжэ бэелүүлнэ. Бүхы һайн һайхан хэрэгүүдээ пионернүүд инаг дуратай Эхэ орондоо зорюулна. Эдир ленинецүүдтэ Эхэ оромнай тон анхаралтайгаар хандадаг.

Маанадай бүхы һайн һайхан юумэн үхибүүдтэ хабаатай. Пионернүүдэй 3 мянга шахуу ордон, байшангууд, эдир техникүүдэй 300 гаран станцинууд, эдир натуралистнуудай 250 тухай станцинууд, үхибүүдэй 5 мянга гаран библиотекэнүүд, үхибүүдэй 200 тухай паркнууд, хэдэн арбаад стадионууд, үхибүүдэй түмэр замууд мүнөө бии бшуу. Үхибүүдтэ зорюулагдажа, пионерскэ 25 газетэнүүд, 34 журнал, хэдэн олон миллион ном судар гаргагдана.

Гайхамшагта ойнгоо болохоёо байхада союзна республика бүхэндэ пионернүүд гайхамшагта бэлэгүүдые абаһан байна. Пионернүүдэй гоё һайхан шэнэ ордон Москвада баригдаа. Каспиин далайн моряг уд үхибүүдэй флотилиин хэрэгсэлнүүдые үхибүүдтэ бэлэглээ. Армениин эрхим уран зураашад һургуулинуудай галерейнүүдтэ олон зурагуудые дамжуулан үгэһэн байна. Шэл, алюминяар хэгдэһэн «Пионер» гэдэг үхибүүдэй кинотеатр Ригэдэ нээгдэбэ.

Партиин даабаряар 40 жэлэй саада тээ ленинскэ комсомол пионерэй тон анхаралтай хүтэлбэрнлэгшэнь болоһон байха юм. Хоёр үеын хүнүүдэй хани барисаан жэлһээ жэлдэ бэхижэжэ, бүрил хүгжэжэ байнхай. 2 мянган комсомолшууд—үйлэдбэридэ ажаллагшад пионерскэ отрядуудта вожатануудаар хүдэлнэ, элдэб кружогуудые хүтэлбэрнлэн ябуулна. Коммунис ажалай залуушуулай бригаданууд хаа хаанагүй пионерскэ отрядуудта туһаламжа хүргэнэ.

Эдир ленинецүүдые хүмүүжүүлхэ талаар партийна организацинууд комсомолдо ехэ туһаламжа үзүүлдэг байна. Москва, Ленинград, Кострома, Донецк, Чирчик, Львов городуудай үхибүүд пионернүүдэй ёһотойл замайнь залууршад болонхой. Эдэ городуудай, областьнуудай партийна комитедүүд, бүхы коммунистнууд эндэ ехэ үүргэтэй. Львовой 2 мянга гаран коммунистнууд пионерскэ дружинануудта ажалладаг байнал!

Комсомолой хүтэлбэреэр, Коммуиистическэ партиин, бүхы арадай анхарал оролдолгын ашаар 40 жэлэй туршада эдир ленинецүүд айхабтар ехэ хэрэг бэелүүлээ. Саашадаа бүришье ехэ хэрэг бэелүүлхэл!

Эдир үетэниие бэрхэшээлтэй, зоримгой харгыгаар коммунизм тээшэ хүтэлбэрилхэ тон харюусалгатай даабаряа бэелүүлхын түлөө комсомол бүхы хүсэ шадалаа гаргаха. Ингэжэ комсомолнай партияа найдуулна.

(ТАСС).

Дэлхэйн залуушуул фестивальда бэлдэнэ

Бэлэдхэлэй советскэ комитедтэ пресс-конференци үнгэргэгдэбэ

МОСКВА, майн 16. (ТАСС). Бэлэдхэлэй советскэ комитедтэ пресс-конференци Москвада мүнөөдэр болобо. Залуушуулай, студентнүүдэй бүхэдэлхэйн 8-дахи фестивальда элдэб оронуудта, тэрэ тоодо Советскэ Союзда ямар бэлэдхэлэй хэгдэжэ байһан тухай пресс-конференцидэ хэлсэгдэбэ. Түбэй газетэ, журналнуудай, ТАСС-эй, «Новости» гэдэг хэблэлэй агентствын, радио болон телевидениин түлөөлэгшэд бэлэдхэлэй советскэ комитедэй түрүүлэгшэ П. Н. Решетовой мэдээсэлые шагнаба.

Бэлэдхэлэй уласхоорондын комитедтэ 100 шахуу оронуудай залуушуулай, һурагшадай организацинуудһаа мэдүүлгэ ороһон байна. Тиигэжэ фестивальда 12 мянган хүбүүд, басагад хабаадаха хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ гээд П. Н. Решетов хэлэбэ.

Хараад, туршаад байхадаа...

(Баунтын аймагай Муйска найман жэлэй һургуулиин багша Л. И. ЛАПИНАГАЙ хөөрөөнһөө

— Нёдондо жэл болотор манай һургуулида биологи гол түлэб учебнигэй ёһоор лэ заагдадаг байһан юм. Һурагшад хэшээл соо үзэһэнөө бодото дээрэнь хараха аргагүй агша һэн.

Тиимэһээ манай һургуулиин багшанар тусхай участок таһалуулан абажа, тэндээ овощь тариһан, туршалгын хүдэлмэри тэндээ ябуулжа эхилһэн байна. Һурагшадтай хамта һуулгаһан капуста һайн ургаса үгөө. Үхибүүд ургамалай хүгжэлтые наринаар ажаглаха зуураа, элдэб янзын тэмдэглэлнүүдые хээ. Мүнөө жэлдэ томадуудые һуулгаха, жэмэстэ сэсэрлиг тариха байнабди. Багшанар болон һурагшаднай бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулна.

Хэшээл соо үзэһэнөө бодото дээрэнь харахадаа, хэрэглэхэдээ үхибүүдэй эрдэм мэдэсэ хараа байса гүнзэгы бата бэхи болодог байна.

Зэдэлыш, дуумнай

Дуулыш! Соведэйм эрхэтэн,
Дууһашагүйл зугаа баярнай,
Хэһэн үнэтэ хэрэгүүднай
Хэтын хэтэдэ хосорхогүйл.
Эсэгэнэрэймнай носооһон гал
Эгүүридэ мүнхэ унтархагүйл.
Энээниень үргэдхэн, бадарган
Эдир нүхэдтөө барюулхабди.
Дуулим талануудаа зэдэлгэн
Дуулаһан дүлэтэ дуунуунай
Дура зоригтомнай адлихан
Дууһашагүй билтармал даа.

Ш-Н. Цыденжапов.

Арадай консерваторидо

Үнгэрһэн намар Улан-Удэдэ дүрбэн отделенитэй (дирижерско-хоорой, вокальна, фортепьянын, баянай) арадай консерватори эмхидхэгдэжэ, хэшээлээ эхилһэн байгаа. Консерваториин 40 студентнүүдэй дунда олон хүдэлмэришэд, багшанар, геологууд, врачууд бии. Эндэ мэдээжэ артистнар һайн дураараа багшалһан байха юм.

Мүнөө консерваторидо халуун хаһа ерэбэ—майн һүүлээр экзамен эхилжэ, түрүүшын бүлэг студентнэр хүгжэмэй эрдэмтэй боложо гарахань.

Н. Маторин.

Курумканай интернат-һургуулида

Курумкан тосхоной хойто захада ой модоор хүреэлэгдэһэн, үзэсхэлэнтэ гоё һайхан газар бии. Һаглагар бүдүүн ута нарһа, шэнэһэд тэнгэри өөдэ «тэгүүлжэ», тэдэнэй дунда хуһа, мойһод һэбшээ һалхинда набша намаагаа хиисхүүлэн һуудаг. Үбэл зунгүй саһаар хушаатай Курумканай үндэр уулын асари ехэ хюрөөгэй шүдэнүүдтэл хурса оройнууд наранай туяада модонуудай дундуур сайбалзан харагдажа байха юм. Байгаалиин «бүтээһэн» энэ гоё сад соо үбэл, зуншье агаарай тунгалаг гээшэнь хэлэшэгүй.

Гурбан жэлэй саана тэндэ һүхэ, хюрөөгэй абяан солостожо, газарһаа ургаһандал олон сонхотой гоё һайхан байшангууд бодожо захалаа һэн. Энэ Курумканай 11 жэлэй интернат-һургуулиин һурагшадай хамтын байранууд, һуралсалай кабинедүүд, мастерскойнууд байгаа бшуу. Үнгэрэгшэ 3 жэлэй туршада эндэ 200 үхибүүдэй байха 3 типовой байра, нэгэ ехэ столово, котельнэ цех, гараж, теплицэ, олон складууд, хоёр квартиратай байрын 4 гэр ба бусад баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа.

Ой тайга соо иимэ түргэнөөр байра байдал түхеэржэ, олон үхибүүдэй өрхимөөр һураха, энхэ элүүрөөр хүмүүжэхэ, һургуулиин багшанарай ба бусад хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ коллективэй һайнаар, нэгэшье һаадгүйгөөр ажаллахын тула шухала эрхэ байдал олгохо гэшэ тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ байгаа. Гэбэшье, нютагай партийна, советскэ организацинуудай, мүн олониитын ехэ туһаламжаар һургуулиин коллектив хүдэлмэреэ түргэн хүл дээрэнь гаргажа, мүнөө аймагайнгаа һургуулинуудай дунда үльгэр жэшээ харуулан ажаллажа байна.

Эндэ һургуулиин директор З. С. Сажиновай оролдосотой хүдэлмэриие онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Нүхэр Сажинов, Бурядай АССР-эй һургуулиин габьяата багша, 25 жэлһээ үлүү саг соо залуу үетэниие һурган хүмүүжүүлжэ, олондо хүндэтэй хүдэлмэридэ бүхы хүсэ шадалаа үгэжэ байнхай. Аймаг соо түрүүшын интернат-һургуулиин эмхидхэгдэхэдэ, Занабазар Сажинович директорээр томилогдоо һэн. Тиигээд үхибүүдые һайнаар һургаха, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие нилээд шадамар бэрхээр эмхидхэжэ байнхай. Нүхэр З. Сажинов ганса һургуулиингаа хүдэлмэриие хараад байдаггүй, мүн хүн зоной дунда ниитэ-ойлгуулам-жын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг олондо хүндэтэй лектор юм.

Мүнөө Курумканай интернат-һургуулиин 1—VI классуудта хамта 180 үхибүүд һурана. Саашадаа жэл бүри һурагшадынь олошоржо, эсэстээ 11 класста хүргэгдэхэ юм. Тэндэхи хорёод багшанар ба хүмүүжүүлэгшэдэй дунда үнинэй, ехэ дүй дүршэлтэй багшанар олон. Жэшээнь, РСФСР-эй габьяата багша Ц. Б. Сундарон, үнинэй багша В. М. Бубеева, директорые һуралсалай талаар орлогшо А. Б. Цоктоева, залуу багша В. С. Щербаков болон бусад үльгэр жэшээтэйгээр ажаллажа, һурагшадайнгаа түрэлхидэй дунда ехэ хүндэтэй болонхой.

Һурагшадые хоёрдохи жэлдэнь нэгэ класста һуулгахагүй гэһэн һайн үүсхэл эндэхи багшанар аймаг соогоо түрүүн гаргаһан байна. Үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ тус һургуулиин 1-дэхи, V-дахи классуудай һурагшад булта һайн сэгнэлтэтэйгээр классаа дүүргэһэн байна. Энэ һуралсалай жэлдэ иимэ классууд бүри олошорхо юм.

Һурагшад класстаа номоо һайнаар үзэхэһөө гадна, ажалда дуршэнэ. Һургуулиинь дэргэдэ һайн түхеэрэлгэтэй мастерскойнууд бии. Тэндэнь модоор, түмэрөөр юумэ хэхэ элдэб янзын багажа зэбсэгүүд, станогууд олон. Түсэбэй ёһоор гар ажалай хэшээлнүүд үнгэргэгдэжэ, һурагшад багшын хүтэлбэри доро модоор, түмэрөөр элдэб юумэ дархалжа һурана. Тэдэнэй бүтээһэн юумэнүүдынь яһала үзэмжэтэй зохид, шанар һайнтайшье.

Тиихэдэ ахалагша классай һурагшад модоор уран нарин юумэнүүдые хэжэ һурана. Һуралсалай ажахын парнигуудай рамануудые хэжэ байна.

Үнгэрэгшэ жэлһээ хойшо тус һургуули өөрын һуралсалай ажахы эмхидхэнхэй. Мүнөө эндэ халтар хара үнэгэд, кролигууд, гахайнууд үсхэбэрилэгдэнэ. Тэдэнэй тоо толгой жэл бүри олошоруулагдаха, тиин саашадаа һуралсалай ажахыһаа ехэ мяхан, мүнгэн олзо доход абтахаар хараалагдана.

Үхибүүдые огородой эдеэгээр хангаха гэшэ Курумканда ехэ бэрхэшээлтэй. Энээниие хараадаа абажа, интернат-һургуулиин һуралсалай ажахы 10 гектар газарта элдэб тарилга хэхэнь. Тэрэнэй тоодо 3 гектар хартаабха, 2 гектар огородой эдеэн, мүн кукуруза, горох, бобы таригдаха юм. Тиихэдэ мүнөө хабар һурагшад гектар газарта жэмэстэ сад тарихаар хараална. Түхэреэн жэлдэ хүдэлхэ ехэ теплицэ баригдаха юм. Тиихэдээ үхибүүд үбэлдөөшье огородой эдеэгээр элбэг дэлбэгээр хангагдаха болоно.

—Һуралсалаймнай ажахы саашадаа бүри үргэдэхэ юм. Һурагшаднай эндээ ажалай ехэ дүй дүршэл олохоһоо гадна өөһэдөө мал шахаха, хартаабха болон овощ элбэг дэлбэгээр ургуулжа абадаг боло-хо,—гэжэ тус һургуулиин һуралсалай ажахые даагша А. М. Начин хэлэнэ.

Үхибүүдэй хамтын байрануудта ороходо, һаруул сэбэр таһалгануудай соо зохид һайнаар заһагдаһан оронууд, тумбочканууд, шифоньернүүд, томо толинууд табяатай. Үхибүүд өөһэдөө булта нэгэ янзаар хубсалһан. Тогтоогдомол саг соогоо гэрэйнгээ даабари дүүргэнэ.

Һургуулиин дэргэдэ олон кружогууд, жэшээнь, хорёографическа, дуунай, шатарай, фотографиин, спортивна кружогууд хүдэлнэ. Тэдэ кружогуудта үхибүүд хабаадажа, оюун бэлигээ хүгжөөнэ. Үнгэрэгшэ үбэл эндэ нүхэр В. Щербаковой хүтэлбэрилдэг спортивна кружок илангаяа һайнаар хүдэлмэрилөө. VI-дахи классай һурагшад Барадий Ширеторов, Зина Дамбаева гэгшэд аймагай дунда һургуулинуудай санашадай мүрысөөндэ нэгэдэхи һууринуудые эзэлһэн байна.

Гэр бүлэһөө холо һуража байһан үхибүүдые амтатай, үлэтэй хоолоор эдеэлүүлхэ гэжэ һургуулиин хүдэлмэрилэгшэд ехэ оролдолго гаргадаг. Һурагшадай хамтын байрануудай дэргэдэ томо столово бии. Эндэ үхибүүд класс классаараа эмхитэй томоотойгоор орожо үдэртөө 4 дахин хооллодог юм. Тэдэнэр энэ столовоёо ехэ сэбэрээр байлгахые оролдодог, ээлжээгээр столовынгоо хүдэлмэрилэгшэдтэ туһалалсадаг заншалтай.

1962 ондо Курумканай интернат-һургуулиин һурагшадай ганса эдеэ хоолдонь 132.900 түхэриг мүнгэ гүрэн һомолһон байна.

Курумканай интернат-һургуули республикын холын хойто аймагта түрүүшынхеэ эмхидхэгдэһэн байна. Тэрэнэй хүдэлмэриин түрүүшын дүй дүршэл ехэ һайшаалтай, ажалшадай зүгһөөшье магтаалтай.

О. Раднаев,
манай корр.

ҮХИБҮҮДЭЙ ТЕАТР

...тын хүсөөр кукольна театр байгуулаа. Тус театрын хүдэлмэридэ олон эдэбхитэд —профсоюзна организациин гэшүүд, хүдэлмэрилэгшэдэй үхибүүд хабаадуулагдана. Эмхидхэгшэд болон зүжэг табилгада хабаадалсадаг үхибүүдһээ, хамта 26 хүнһөө бүридэһэн энэ коллектив 1962 оной январьһаа өөрынгөө хүдэлмэри эхилээ. Элдэб олон янзын хүсэл эрмэлзэлгэтэй, абьяас хэшээлтэй, ондо ондоо шадабаритай үхибүүд бултадаа һонирхолтой ажал хэрэг өөһэдтөө оложо шадаһан байна. Кружогто хабаададгшад, уран зурааша Г. Н. Черновой хүтэлбэреэр, папье-машегаар куколнуудые бүтээһэн байна.

Сценын газаа талые гоёохо, декорацинуудые зураха, хүгжэмыень найруулха, зүжэг табилгада хабаатай бусад али олон зүйлнүүдые гүйсэдхэхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэриие профсоюзна организациин эдэбхитэй гэшүүд нүхэд В. Е. Большакова, И. Н. Мирошниченко, Е. П. Ростовский болон бусад дүүргэдэг юм.

Газаа талын гоёолто зүжэгэй текстдэ нэмэлтэ боложо үгэхэ, тэрэниие бүри һонирхолтой болгохо байгаашье һаа, зүжэгэй удхые хубилгажа шадахагүй байна. Тиимэһээ зүжэгэй текстдэ ехэ анхарал хандуулагдаа.

Түрүүшынгээ зүжэг табиха сагынь ойртобо. Энэ коллективэйхид КПСС-эй обкомой, горкомой, райкомой хүдэлмэрилэгшэдэй үхибүүдтэ зорюулагдаһан, майн 1-дэ үнгэргэгдэхэ хүүгэдэй утренник дээрэ зүжэгөө харуулха ёһотой байгаа. Тиигээд, Ландау гэгшын зохёоһон «Кот и Заяц» гэжэ зүжэгые харуулһан байха юм.

Үхибүүдэй, мүн аха нүхэдэйнь һонирхолтойгоор, баяртайгаар хандаһан ушар хүүгэдтэ кукольна театрын хэрэгтэй байһые гэршэлжэ үгөө. Улан-Удэдэ хүүгэдэй театр үгы юм. Тиимэһээ олониитын түлөөлэгшэдһээ бүридэһэн энэ коллективэй эхилһэн хэрэг тон шухала удхашанартай үүсхэл болоно гээшэ.

Кукольна театр ехэ туһатай хүдэлмэри хэжэ шадаха. Юуб гэхэдэ, энэ театрые хаанашье абаашахада таарамжатай. Иимэ театр ямаршье байра соо, хашаа соо, сад болон бульвар соо зүжэг наада харуулжа шадаха байна бшуу. Тиихэдэ кукольна театрын табиһан зүжэгүүдые имагтал үхибүүд бэшэ, харин наһа гүйсэһэншье хүнүүд хараха дуратай байдаг.

КПСС-эй обкомой местком хадаа кукольна театрынгаа зүжэгүүдые байрын гэрнүүдтэ, колхозн игуудай полевой стануудта һаяар харуулха гэжэ байнхай. Мүнөө шэнэ зүжэг табиха эмхидхэлэй хүдэлмэри эхилээд байна.

...ын хүсөөр ...хилхэ гэшэ ...ын шанжа ...оно. Олонии... ...ажалаа эр... ...мжэхэ, дал... ...рэгтэй. Бү... ...уеэ профсою... ...ы гол хүдэл... ...итын хүсөөр ...а юм.

...һанай та... ...үүжүүлгэ — ...ёһоор хүмүү... ...нэгэ хубинь ...кусствын ар... ...нуудээр нү... ...үхибүүдые ...аар хүмүү... ...хо юм.

...театр үхи... ...а угаа ехээр һонирхогдодог. Иимэ театр үхибүүдые эмхидхэхэ, һонирхуулха, тэдэнэй туһатай хэрэг эрхилхэ ябадалда туһалдаг. Зүгөөр энээнэй тулада оролдосотой, тэсэмгэйгээр ажаллаха, шадабаря гаргаха хэрэгтэй.

Кукольна зүжэг өөһэдынгөө хүсөөр табиха гэшэ ехэ һонирхолтой байна.

Энэ талаар КПСС-эй обкомой профсоюзна организациин дэргэдэхи, хүүгэдэй хүдэлмэри ябуулха талаар комисси һайн, үнэтэ үүсхэл гаргажа, олонии-

В. Афанасьев.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (дээрэһээ доошо) Үхибүүд зүжэгтөө бэлэдхэжэ байна. Зүжэгэй хоёрдохи үйлэһөө дүрбэдэхи картина.

Авторай фото.

Хойрог ажалай хойшолонгууд

ОЛООРОО ОЛОХОО

1961 оной августын арбанһаа Яруунын аймагай бүхы колхоз, совхозууд хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлжэ эхилээд, тэрэнээ октябрь һара соо дүүргэһэн юм. Хэрбээ үрэжүүлгэнь хүсэд һайнаар зоотехническэ заабариин ёһоор хэгдэбэл, хурьгадынь январь һараһаа апрель хүрэтэр абтаха ёһотой байгаа.

1962 оной апрель һарашье дүүрээ. Харин аймагай колхоз, совхозуудта аяар 6065 хонид хурьгалаагүй байшоо. Исингын совхоздо 1162 хонин гэхэ гү, али бүхы эхэ хонидойнь 29 процентнь, «Комсомольский» совхоздо—372 гэхэ гү, али 22 процентнь, «Победа» колхоздо—888 толгой хонин һубайршоо.

Энээнһээ гадна түрэхэ 361 хонид үхөө, 1899 хонид хурьга хаяһан гү, али үхэһэн хурьга гаргаһан байна. Аймаг дотор бүхыдөө абтаһан 30.988 хурьгадай 4 мянга гараниинь гарзалшоо.

Хонидой олоороо һубайрһан, хурьгадай гарзалһанһаа боложо, аймагай ажахынууд арба гаран мянган хурьгадаа алдаа бшуу. Иигэжэ хэды ехэ баялигынь хосороо гээшэб!

Хонидой хурьгалжа байха үедэ отаруудаар үдэртэ хэды хонин түрөөб, хэды хурьган гарзалааб гэжэ тэмдэглэжэ байха аад, тэрэ хэгдээгүй. Тиимэһээ ехэнхидэ хонишодой үгөөр лэ тэды хонин хурьга хаяа, тэды үхөө гэжэ мэдээн абтадаг болонхой.

Отаруудта тоо бүридхэлгын хайша хэрэгээр табигдаһанһаа Яруунын совхозой хонишон нүхэр Базаров үхүүлһэн олон хурьгадаа далдалха зорилгоор заримыень ойдо абаашажа галдаһан байха юм.

Тэрээнһээ гадна хонидой эхирлэхэдэ нэгыень үхэһэн хурьгадайнгаа орондо даруулжархидагшье ушар бии.

«Комсомольский» совхозой, «Дружба» колхозой отаруудаар нёдондо намартаа искусственна үрэжүүлгэ хэгдэһэнэй һүүлээр хонидн ай бү һубайраг гээд хусануудаа табиһан байна. Теэд хабар болотор хусануудынь хонидһоо илгагдаагүй байшоо.

Иигэжэ аймагай колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, зоотехнигүүд, өөһэдынгөө харюусалгата ажалда хайша хэрэгээр хандаһан байха юм. Иимэрхүүгээр хүдэлхэдэнь Яруунын аймагай хонидой үүлтэр яажа һайжархаб, тоо толгойнь олошорхоб.

Олон хони, хурьга үхүүлһэн, хонидые һубайруулһан хүнүүдтэ аймагай хүтэлбэрилхы органуудай зүгһөө хатуу хэмжээ абаагүй байдагынь гайхалтай.

А. Ефимов.

Толилогдоогүй бэшэгээр хэмжээ абтаа

Харюусаха ёһотой

Иимэ гаршагтай бэшэг манай редакцида ороһон юм. Заиграйн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой зарим бригадирнууд өөрынгөө үнеэ ниитын малай үнеэдтэй андалдаба гэжэ тэрэ бэшэг соо тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Бэшэг шалгажа үзэһэнэйнгөө һүүлээр абтаһан хэмжээнүүд тухай КПСС-эй Заиграйн райкомой секретарь нүхэр Н. Васильев иигэжэ мэдээсэбэ:

—Гүрэндэ тушааха гэгдэһэн колхозой үнеэ өөрынгөө үмсын үнеэдтэй һолиһон баримта зүб байба. КПСС-эй гэшүүн Базаров Жалсарай Элхидэ байгаа мяханай комбинадай мал тушаажа абаха пунктда колхозһоо гүрэндэ тушаагдаха үнеэ өөрөө мэдэжэ һэлгэһэн байна. Тэрээнэйнь түлөө партбюрогой заседани дээрэ зэмэ үгтөө. Колхозой бригадир Ж. Эрдынеев правлениин зүбшөөлөөр үнеэ андалдажа абаһан байба.

Апрелиин 28-да райкомой бюрогой заседаниин болоходо ниитын мал һэлгэхэ ушарые огтолон зогсоохо шухала гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Забановта шанга һануулга хэгдэбэ. Колхозой партбюрогой секретарь нүхэр Ринчиновтэ хуули бусаар мал андалдаха ябадалтай эрид шангаар тэмсээгүй байһанайнь түлөө зэмэ тохогдоо.

Ханинарай захилаар

Урдань «Металлоширпотреб» гэжэ нэрэтэй элдэб жэжэ хэрэгсэл гаргадаг завод шэнэдхэн хубилгагдажа, элдэб янзын тепловой приборнуудые бүтээдэг «Теплоавтоматика» гэжэ завод болонхой. Мүнөө эндэ манай ханинар Болгари, Румыни, Венгри, мүн Инди, Бирма, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын захилаар теплостанцинуудта, гидроузелнуудта, газ дамжуулгада хэрэглэгдэхэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээжэ эхилбэ.

Энэ харюусалгатай даалгабари Ф. М. Крыловой хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригадада даалгагдаһан юм.

—Түрүүшээр олон бэрхэшээлнүүдтэй ушараабди, теэд энээндэ ехээр бү гайхагты. Ханинарай захиһан орёо приборнуудые бүтээхэ технологи үшөө зохёогдоогүй байгаа бшуу. Мүн бидэнэршье иимэ нарин зүйлнүүдые хэжэ дүршөөдүй байгаабди,—гэжэ бригадир хөөрэнэ.—Гадна энэмнай тон харюусалгатай хэрэг ха юм. Маанадай бүтээһэн юумэнүүд «СССР-тэ хэгдэһэн» гэһэн тэмдэгтэйгээр харин оронуудта эльгээгдэхэ байгаа. Тиимэһээ бидэнэр энэ шухала захилые дүүргэхын тула гансахан хүсэ шадалаа гаргаха бэшэ, харин ухаан бодолоо гүйлгэхэ баатай болоо һэмди.

Хүдэлмэришэдэй, заводой инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй оролдосото ажалай, оюун бэлигэй, ухаан бодолой аша үрэнь мүнөө харагдажа эхилээ. Завод дээрэ бүтээгдэһэн түрүүшын приборнууд захигшадта эльгээгдэжэ, һайн сэгнэлтэ абаба.

Ц. Батуев.

Ажалдаа шалгарна

Яруунын аймгүйсэдкомой коммунальна ажахын таһагай хүдэлмэришэд гэр байра бариха, заһабарилха талаар ехэхэн хүдэлмэри хэнэ. Тэдэнэй дундаһаа пилорама дээрэ хүдэлдэг мастер Иван Волошиной хүтэлбэрилдэг бригадынхид эрхим ажалаараа шалгарна. Тэдэнэр модо хюрөөдэхэ нэгэдэхи кварталай түсэб 115 процент дүүргэжэ, май һарынгаа түсэб табан хоногоор уридшалан дүүргэхэнь.

— Волошиной бригадынхид ажалдаа голодоһо гаргадаггүй. Хүдэлмэришэд Георгий Шепелин, Иннокентий Колбин гэгшэд даабаряа ходо үлүүлдэг юм. Тиигэжэ барилга дээрэ хюрөөдэһэн модо дуталдаха ушар байдаггүй,—гэжэ парторганизациин секретарь нүхэр Пнева хөөрэнэ.

В. Байбородин.

—✦—

Тобшохоноор...

✦ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой залуу хонишон Базаров Ким мүнөө жэлдэ бага бэшэ амжалтатай. 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абаад, нэгэшье толгой гарзалуулангүйгөөр харууһалжа байнхай.

П. Жужаев.

Аха.

✦ Муһаршэбэрэй «Эрдэм» совхозой 4-дэхи отделениин гол тосхон Хүсөөтэдэ һуудаг ажалшадай дунда байгша ондо газетэ, журналнууд олоор тараагдаһан байна. Эндэхи зон хамта дээрээ 15 зүйлэй (нэрэтэй) 300 гаран хэһэг газетэ абажа уншадаг байна. Гадна 64 хүн олон янзын журналнуудые абадаг. Газетэ, журналнуудые захигшадта саг соонь хүргэхын тула эндэхи почтын конторые даагша нүхэр Д. Цыдыпов ехээр оролдоно.

Б. Цыренов.

✦ Үнгэрһэн амаралтын үдэр Бичурада мэргэн буудалгаар мүрысөөн боложо, 50-аад хүн хабаадаба. Энэ мүрысөөн райвоенкомат, ДОСААФ-ай аймагай комитедэй үүсхэлээр үнгэргэгдэжэ, Советскэ Союзай Герой Жамбал Тулаевай дурасхаалда зорюулагдаһан байна.

Г. Аширов.

БУРЯТ ҮНЭН
4-дэхи нюур

БУРЯАД БЭШЭГЭЙ ШЭНЭ ДҮРИМ ТУХАЙ*)

Гадна урдаа **у, и**-һээ ондоо ямар нэгэн сохилтотой аялгантай гү, али зөөлэн тэмдэгтэй аад, **я** үзэгөөр һүүлтэдэг абтаһан үгэнүүдтэ зэбсэгэй падежэй залгалта яажа залгахаб гэжэ эли бэшэ байгаа. Иимэ үгэнүүдтэ зэбсэгэй падежэй залгалта нэмэхэдээ, **я** үзэгыень унагаажа бэшэхэ гэжэ шэнэ дүрим соо хэлэгдэнэ. Жэшээнь: Зоя-Зоё**ор**, Тая-Таяар, Марья-Марьяар г. м. Эдэ үгэнүүд ондоо падеждэ һүүлээ хубилгадаггүй: Зоя-Зояын, Зоядо, Зояые, Зоятой, Зояһоо.

7. Сохилтотой аялганаар, дифтонгоор һүүлтэдэг абтаһан үгэнүүд удаан аялганаар, дифтонгоор һүүлтэдэг буряад үгэнүүдтэй адляар зохилдодог, адли залгалта абадаг. Жэшээнь, **түрии, дэлхэй** гэжэ үгэнүүд хамаанай падеждэ **н** залгалта абадаг: түриин, дэлхэйн. Тэрээн шэнги мүн сохилтотой **и** аялганаар, ямар нэгэн дифтонгоор һүүлтэһэн абтаһан үгэнүүд хамаанай падеждэ баһа **н** залгалта абадаг байна: таксй—таксин, Россй—Россин, хирургй—хирургин; Тимлюй—Тимлюйн.

Хамаанай падеждэ иимэ бэшэлгэтэй эдэ үгэнүүдые үгүүлхэдэ, сохилтотой **и** үзэгынь богони **и** шэнгеэр дуулдаха туладань, иимэ үгэнүүдые гансал хамаанай падеждэ удаан **ии**-тэйгээр бэшэхэ гү, али нэрын падеждэ удаан **ии** һүүлтэй болгоод, бусад бүхы падеждэ тиимээр бэшэхэдэ яаха юм гэһэн һанамжа байгаа. Тусхайлбал, хирургиин гэжэ бэшэхэ гү, али хирургии гэжэ бэшээд, саашань **хирургиин, хирургиида, хирургиие** гэхэ мэтээр бэшэхэ гү гэһэн байгаа. Гэбэшье сохилтотой ондоо аялганай һүүлыень удаан болгоогүй аад (жэшээнь, Москваа гэжэ), ганса **и** һүүлтэй үгые тиимэ болгожорхиходомнай, буряад дүримэй гол ёһоной нэгэн бологшо морфологическа ёһо гурим эбдэгдэхэ байна гээд, орфографическа комиссиин олонхид энэ дурадхалые абаагүй юм.

8. Тогтууригүй **н** хашалганаар һүүлтэһэн үгэнүүдые зохилдуулхада, энэ **н**-иинь үйлын, зэбсэгэй падежнүүдтэ урдахи түргэн **аялгантаяа** унадаг: мори**н**—морие, морёор; хүсэ**н**—хүсые, хүсөөр. Гэбэшье **һүн** мэтын нэгэ үетэй үгэ һаань, гансал тогтууригүй **н** хашалганиинь унадаг: һүн—һүые (гү, али **һү**), һүөөр (харин **һөөр** бэшэ!).

9. Олоной тоогой суффикснуудые бэшэлгэдэ балай ехэ алдуу гарадаггүй. Гэбэшье **ч, ш, щ, ж** үзэгүүдээр һүүлтэһэн үгэдэ **-нууд, ц** һүүлтэй үгэдэ, **м** үзэгөөр һүүлтэһэн үгэдэ **-ууд** суффикс залгагдадаг гэжэ һанажа абаха хэрэгтэй. Жэшээнь: врач—врачнууд, чуваш—чувашнууд, плащ—плащнууд, падеж—падежнүүд; перец—перецүүд, механизм—механизмууд (харин **врачууд, чувашууд, плащууд** ба **перецнүүд, механизмнууд** бэшэ!).

10. Нюурта хамаадалай залгалта бэшэлгэдэ ямар зүйл тэмдэглэхэ хэрэгтэйб гэхэдэ, ямаршье (тогтууритайшье, тогтууригүйшье, хэлэнэй узуурайшье) **н** үзэгөөр һүүлтэдэг үгэдэ нэгэдэхи ганса нюурта хамаадуулһан **-мни, -м**, олон нюурай **-мнай** залгалта нэмэгдэдэг, тиихэдэнь һүүлэйнь **н** унадаг. Жэшээнь: мори**н** (тогтууригүй н)—моримни, морим, моримнай; гүрэ**н** (тогтууритай н)—гүрэмни, гүрэм, гүрэмнай; а**н** (хэлэнэй узуурай н)—амни, амнай; хады**н**—хадымни, хадым, хадымнай; стака**н**—стакамни, стакамнай; хараһан—хараһамни, хараһам, хараһамнай.

Гурбадахи нюурай залгалтануудые нэмэхэдэ анхармаар зүйлнүүд гэхэдэ: а) урдаа хашалгантай **р**-һээ бэшэ хоёр хашалганаар һүүлтэһэн үгэ байхадань (хоёрдохи хашалганайнь зөөлэн тэмдэгтэйшье һаань), **-нь** залгалта нэмэхэ: поезд — поезднь; промышленность — промышленностнь (харин **промышленностьнь** бэшэ!); б) **н**-һээ бэшэ ганса хашалганаар һүүлтэһэн үгэдэ, тэрэ тоодо урдаа хашалгантай **р** һүүлтэй үгэдэ **-ынь** залгагдаха гэбэшье, зарим үгэдэ мүн **-нь** залгажа болохо: гэр—гэрынь; гэрээр—гэрээрынь (гэрээрнь); гараж—гаражынь, гаражаар—гаражаарнь; плащ—плащнь (плащынь); министр—министрынь; министрээр—министрээрнь (министрээрынь); Пётр—Пётрынь; Пётроор—Пётроорынь (Пётроорнь); в) тогтууритай ба тогтууригүй **н** үзэгөөр, урдаа ганса хашалгантай зөөлэн тэмдэгээр һүүлтэдэг үгэдэ **-иинь** залгагдаха: морин—морининь (**моринь** бэшэ!); мүрэн—мүрэниинь; шинель-шинелиинь (**шинельнь** гү, али **шинелинь** бэшэ!).

ЧАСТИЦАНУУДАЙ ДҮРИМ

1. Энээнһээ урагша **н** үзэгөөр һүүлтэдэг үгэдэ нэгэдэхи ганса нюурай **-б, -м** частицые яажа бэшэхэб гэжэ эли бэшэ байгаа. Заримдаа, жэшээнь, **бэлэнби, ябаһанби,** заримдаа **бэлэмби, ябаһамби** гэжэ бэшэдэг. Шэнэ дүримэй ёһоор, **н** үзэгөөр һүүлтэдэг үгэдэ нэгэн гэбэл **-би** частица сэхэ залгажа, үгы һаа **н**-ниинь унагаагаад, **-м** частица залгажа бэшэхэ гэжэ хэлэгдэнэ. Жэшээнь, хүн—хүнби, хүм; бэлэн-бэлэнби, бэлэм; хараһан—хараһанби, хараһам. Харин нэгэдэхи олон нюурта эдэ үгэнүүдтэ **-мди** частица залгагдадаг, тиихэдэнь үгын һүүлэй **н** унадаг: зон—зомди; ябаһан—ябаһамди.

2. Хоёр-гурбан хашалганаар һүүлтэдэг үгэдэ нюурай ямар частица залгахаб гэжэ эли бэшэ байгаа. Шэнэ дүримэй ёһоор, хоёр—гурбан хашалганаар, зөөлэн тэмдэгээр һүүлтэдэг үгэдэ нэгэдэхи нюурай **-би,** хоёрдохи нюурай **-ши, -та** частицануудые залгаха гэжэ хэлэгдэнэ. Жэшээ: марк**сист**—марксистби, марксистши, марксистта (харин марксистб, **марксистш, марксистт** бэшэ!); корол**ь**—корольби, корольши, корольта г. м.

3. Асуудалай, нюурай частицануудай һубаряад ороһон байхада, бэшэлгэдэнь маргахаар байдаг һэн. Тиимэһээ хашалганаар һүүлтэдэг үгэдэ асуудалай **-бэ,** хоёрдохи олон нюурай **-та** частицануудые удаа дараалуулан нэмэхэдээ, асуудалай частицын **э** аялганиие унагаагаад бэшэхэ гэжэ шэнэ дүрим соо заагдаба. Жэшээнь: хэд—хэдбта, хүбүүд—хүбүүдбта (харин **хүбүүдэбта** гү, али **хүбүүдбэта** бэшэ!).

4. Мүнөө бэшэлгэдэ **-бшуу -шуу** хоёр частица илгаруулагдадаггүй. Харин эдэниие илгаруулха хэрэгтэй гэжэ орфографическа комисси тоолобо. Аялганаар һүүлтэдэг үгын хойно **-бшуу**, хашалганаар һүүлтэдэг үгын хойно **-шуу** частица бэшэхэ хэрэгтэй. Жэшээ: ер**ээ** бшуу; хэрэг шуу, мүн шуу.

5. **Бэшэ** гэжэ частица заримдаа сугтаа, заримдаа амяараа бэшэгдэдэг һэн. Шэнэ дүримэй ёһоор, буруушааһан удхатай энэ частицые үгэһөө амяарайнь бэшэхэ ёһотой: муу бэшэ, бэлэн бэшэ, ээлжээтэ бэшэ. Зүгөөр ород үгые оршуулангүй абаад, хамта хэрэглэгдэһэн приставкыень **бэшэ** гэжэ частицаар оршуулбал, тэрэниие сугтань бэшэхэ: беспартийный—партийнабэшэ.

ҮГЭНҮҮДЫЕ СУГТАНЬ, АМИНДАНЬ БА БОГОНИ ЗУРЛААТАЙГААР БЭШЭХЭ ДҮРИМҮҮД

1. 1941 ондо толилогдоһон «Справочник» соо иигэжэ хэлэгдэһэн байдаг: «Нэгэ ойлгосо (поняти) харуулдаг хоёр үгые сугтань бэшэхэ, тиихэдээ аялганай тааралдал баримталхагүй: уран зохёолшо, үхибүүд, модобэлэдхэл, бутасохилго». Гэбэшье энэ дүрим бодото дээрээ наринаар сахигдадаггүй һэн: нэгэшье ойлгосо харуулһан үгэнүүд хынь, паарнашье үгэ хынь тодорхойлхонь бэрхэтэй хэрэг шуу. Жэшээнь, зариманай паарна үгэ гэжэ һанаад, амяарайнь бэшэжэ байхадань, нүгөө зариманиинь нэгэ ойлгосо харуулһан үгэ гэжэ тоолоод, сугтань бэшэдэг байгаа юм.

Шэнэ дүрим соо хамта бэшэгдэдэг үгэнүүд нилээд үсөөрүүлэгдээ. **-хай, -дэр, бүхэ-** гэхэ мэтэ амяарайнь бэшэхын аргагүй болошоһон үгэнүүд (жэшээнь, **бүлэхай, Бадмахай, мүнөөдэр, сааддэр, һайндэр, бүхэдэлхэйн, бүхэсоюзна**), мүн хоорондоо забһаргүйгөөр, нэгэ мүһэн үгүүлэгдэдэг болоһон үгэнүүд хамта бэшэгдэнэ: ажахы, үхибүүн, уласхоорондын, дуугарха, угайдхадаа г. м. Ямар нэгэн үгын бэшэлгэдэ маргабал, орфографическа словарьта хараха хэрэгтэй.

Нэгэ юумые гү, али нэгэ ойлгосо хамтаржа нэрлэһэн бусад бүхы үгэнүүд амяараа бэшэгдэхэ ушартай: уран зохёолшо, ажал ябуулга, ажал ябуулагша, үбһэ хуряалга, модо бэлэдхэл, удха шанар г. м.

2. Гадна иимэ ушарнуудта үгэнүүдэй дунда богони зурлаа (дефис) табижа бэшэхэ: а) буряад нэрэ, обог, фамилин, географическа нэрэнүүдэй хоёр үгэһөө бүридэһэн байхадань: Балдан-Доржо, Дугар-Жаб, Ханда-Жаб, Үлзы-Жаргал; Улаан-Үдэ, Сэлэн-Дүүмэ, Мэлэ-Борто, Хара-Шэбэр; б) абяа дууряаһан, юумэнэй маяг дүрсэ харуулһан үгэнүүдэй, мүн междометинүүдэй дабтагдажа гү, али паарнаар хэлэгдэхэдэ: һаб-һаб, шаг-шуг, түбэр-табар, шодо-шодо; өө-өө, тади-тади, ёо-ёо, ахха-ёххо; в) хоёр үгын алинайньшье амяараа хэрэглэгдэдэггүй байхадань, ана-мана, ан-бун, үг-маг; хойто тээхи үгэеэ хоёр үгын нэгэн тэгшээр элирхэйлээд, хоюулаа нэрын падеждэ гү, али гансал хоёрдохи үгэнь ондоо падежэй формо абаһан байхадань: буряад-ород словарь, һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри, ээрэлгэ-нэхэлгын фабрика.

3. Ород сложно үгын нэгэ хахадыень гү, али хоюулайень оршуулбал, тэдэниие аминдань бэшэхэ. Жэшээ, многонациональный—олон үндэһэтэ, семилетка — долоон жэл, школа-интернат — интернат һургуули. Зүгөөр сложно үгын оршуулагдаагүй түрүүшын хахадынь холболто **о** үзэгөөр һүүлтэдэг байгаа һаань, тэрэ хэбээрнь орхёод, удаань богони зурлаа табижа бэшэхэ. Жэшээ: электропила—электрохюрөө, фотобумага — фотосаарһан г. м. Хэрбээ нэгэдэхи үгэнь хоёрдохи үгэдөө сэхэ нэмэлтэ боложо, «юу?» гэһэн асуудалда харюусаа һаань, холболто **о** үзэгыень бэшэхэгүй: паровозостроительный—паровоз-бүтээлгын, станкосборочный — станок-хабсаралгын г. м.

Мүн хуряамжалһан үгэнүүдые бэшэхэ ба үгэ тобшолхо дүримүүд, ехэ үзэг бэшэхэ дүримүүд, үгэ таһалха дүримүүд шэнэ хүтэлбэри соо нилээд дэлгэрэнгыгээр үгтэнхэй.

Шэнэ дүрим тушаа бүхы дээрэнь юун гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойб гэхэдэ, мүнөөнэй буряад бэшэгэй дүримэй гол ёһо гуримууд, гол дүримүүд хуушаараа үлөө; олоной бэшэлгэдэ зүйтэй зүб гэжэ тодорһон зүйлнүүд дүримдэ оруулагдажа батадхагдаа. Тусхайлбал, буряад бэшэгэй дүримэй фонетическэ болон морфологическа гол ёһонууд шэнэ дүримдэшье баримталагдаа. Фонетическэ гуримай ёһоор, үгэнүүд шадаал һаа арад зоной хэлэлгэдэ адли дүтэрхыгөөр бэшэгдэхэ ёһотой. Тиимэһээ зарим бэшэлгэнүүд хубилаа. Жэшээнь, **театрын, цехын, плащын, Петровичын** гэжэ хэлэдэгшьегүй һаа, иигэжэ бэшэдэг байгаабди. Энэ мэтын зүйлнүүд арга соонь болюулагдаа.

Гадна морфологическа гол ёһон гэжэ бии. Энэ гуримай ёһоор, морфемэнүүд (һуури, суффикс, залгалтанууд) нэгэ үгын элдэб формонуудта нэгэ янзаар, адляар бэшэгдэхэ ёһотой юм. Тиимэһээ, жэшээнь, **гаршоо, гарһан** гэжэ хэлэдэгшье һаа, гарашоо, гараһан гэжэ **р** үзэгэй һүүлээр **а** үзэг оруулжа бэшэдэг байнабди. Юундэб гэхэдэ, эдэ үгэнүүдэй һууринь **гара** гэжэ үгэ ха юм. Мүн зарим үгэнүүд үнинэй заншалай ёһоор бэшэгдэдэг. Жэшээнь, **долдин, залди, анди, үгэл, түгэд** гэжэ хэлэдэгшье һаа, **долгин, залги, анги, үбэл, түбэд** гээд, заншалаа дагажа бэшэнэ гээшэбди.

Буряад литературна хэлэнэй саашадаа хүгжэхэдэнь, буряад бэшэгэй дүримшье мүн улам һайжаруулагдаха, заһагдаха жэшээтэй. Гэбэшье уридшалан ехэ материал суглуулангүйгөөр, тэрэнээ теоретическа талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэнгүйгөөр, буряад бэшэгэй дүримдэ ондоо хубилалта, нэмэлтэ, заһабари оруулхын аргагүй. Ушар иимэ тула буряад бэшэгэй дүрим тушаа саашадаа шэнжэлхы хүдэлмэри ябуулха, энэ дүримые оронойнгоо бусад арадуудай бэшэгэй дүримүүдтэй, мүн буряадта түрэл болохо монгол, хальмаг хэлэнүүдэй дүримүүдтэй зэргэсүүлэн хаража үзэхэ хүдэлмэри ябуулагдаха зэргэтэй.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй буряад бэшэгэй дүрим тухай гаргаһан тогтоолой ёһоор, шэнэ дүримнай энэ оной июниин 1-һээ эхилжэ, газетэ, журналда болон номой хэблэлдэ бэелүүлэгдэжэ эхилхэнь. Энэ харюусалгатай, шухала хэрэгые эмхитэйгээр эхилээд, саашадаа шэнэ дүримөө наринаар сахиха шухала.

Л. ШАГДАРОВ, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

*) Үргэлжэлэл. Эхиниинь майн 16, 17, 18-най номернуудта.

КУБЫН РЕСПУБЛИКА. Гавана. Үхибүүдэй нэгэ сад соо. Пренса Латина—ТАСС-ай фото.

Хилын саанаһа

Лаос эрилтэ хэнэ

ПЕКИН, майн 17. (ТАСС). Сиенг-Куанг провинциин Фонгсаван гэжэ багахан городто митинг боложо, патриотическа партинуудай, ниитын организацинуудай, Лаосой патриотическа сэрэгүүдэй 2000 гаран түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадалсаа.

Синьхуа агентство иигэжэ мэдээсэнэ: Эб найрамдалай, бэеэ абанги байдалай, орон соогоо эбтэй, нэгэдэлтэй байхын түлөө тэмсэлэй комитедэй вице-түрүүлэгшэ Фолсена митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Лаосой дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсадаг, Таиландын эрье тээшэ долоодохи флодоо эльгээһэн, Таиландын хилэ дээрэ сэрэгүүдээ байралуулһан Америкын Холбоото Штадуудые эрид шангаар буруушаагаа. Тэрэ иигэжэ мэдүүлээ: «Бидэнэр өөһэдынгөө уялгые — арад зоноо хамгаалха уялгые дүүргэнэбди. Энэ хадаа үнэн зүб хэрэг гээшэ».

Лаосой хэрэгүүдтэ хамааралсахаяа, тэрээндэ эсэргүү добтолго хэхэеэ Холбоото Штадуудай болюулха тухай, хан хүбүүн Суванна Фума түрүүтэй коалиционно правительство байгуулха асуудалаар Фуми Носаванай бүлэгэй хэлсээ хэхэ тухай эрилтэ Фолсена хэһэн байна.

Лаосой сэрэгэй дээдэ соведэй гэшүүн генерал Хуон Монгхонвилай митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ бүри нягта жагсаалтай болохыень һэрэмжэеэ улам дээшэлүүлхыень урялан патриотическа сэрэгүүдтэ, арадта хандаа. Дайсадай али бүхы һанаашалгануудые элиршэлхыень, сүлөөлэгдэһэн районуудые зоримгойгоор хамгаалхыень тэрэ уряалаа. Холбоото Штадууд Лаосто эсэргүү добтолгоёо дары болюулха, буудалдаа зогсоохо тухай захиралтые Фуми Носаванай бүлэг наринаар дүүргэлтэ болгохо ёһотой гэжэ тэрэ эрилтэ хээ.

—✦—

Канадын Гадаадын хэрэгүүдэй министрын мэдүүлгэ

ОТТАВА, майн 17. (ТАСС). Ванкуверта ошоод байһан Канадын гадаадын хэрэгүүдэй министр Грин иигэжэ мэдүүлээ: хэрбээ Лаосто сэрэгүүдээ эльгээхэ гүйлтатайгаар хандаа һаань, Холбоото Штадуудай тэндэ ямаршье ябуулга хэжэ байһанһаань дулдыдангүйгөөр Канада сэрэгүүдээ эльгээхэһээ арсаха байна. «Лаостохи байдалые шахардуу шанга» болгоһоной түлөө баруун оронуудай тала баридаг Бун Умай правительствые министр зэмэлһэн байна.

Мүнөөдэрэй телевидениин программа

18.00—Һүүлэй мэдээсэл. 18.05—үхибүүдтэ зорюулагдажа. «Бидэнэр пионернүүдбди» гэһэн дамжуулга. 18.45—Хүгжэмэй һургуулиин һурагшадай концерт. 19.05—«Первоклассница» гэжэ телеочерк. 19.15—«Шинии вожата» гэһэн дамжуулга. 19.35—«Однажды в сквере» гэжэ кинoновелла. 19.45—Уран зохёолой дамжуулга. 20.05—«Старожил» гэжэ уран һайханай фильм. 21.35 — концерт. 22.15—Үглөөдэрэй дамжуулгын программа.

Гол анхарал хандуулагда

Нүхэр Н. С. Хрущевой Болгарида ошоод байһан, промышленна предприятинуудай коллективүүдтэй, городуудай хүн зонтой тэрэнэй уулзаһан тухай, Советскэ Союзда, КПСС-тэ Болгариин ажалшадай ехэ дуратайгаар, хани халуунаар хандадаг байһанаа элирхэйлэн мэдүүлдэг тухай гадаадын оронуудай хэблэл дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ.

Варнада болоһон ажалшадай митинг дээрэ советскэ партийно-правительственна делегациие толгойлогшо нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэдэ Польшын газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна. «Хара далай амгалан ёһоной далай байха ёһотой», «Балкан амгалан ёһоор ажалладаг, һалбаран хүгжэдэг газар нютаг болохо ёһотой», «Балканда эб найрамдалай хүсэнүүдые бэхижүүлхын тулада социалис оронууд бүхы юумэ хэнэ» гэһэн гаршагуудтайгаар нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгые газетэнүүд толилһон байна.

Советскэ айлшадай Варнада ерэһэн тухай, тэндэ ехэ митингын болоһон тухай Берлинэй демократическа газетэнүүд дэлгэрэнгыгээр бэшэнэ. «Хара далай амгалан ёһоной далай байха ёһотой» гэһэн гаршагтайгаар «Нейес Дейчланд» газетэ ... тухай бэшэһэн ... Угаа ехэ удхаша... үгэ нүхэр Н. С. Хр... митинг дээрэ хэлэ... газетэ онсолон т... лэнэ. Хюдалгата ... байлдаае һужэр... гүй хэрэгтэй гэж... ветскэ делегаци... гойлогшын хэлэһ... зетэ тусгаар илг... жа барлаа.

ГДР-эй бусад га... нууд Варнада бол... митинг тухай мүн ... дэлгэрэнгыгээр б... байна.

Варнада Н. С. Х... щевой хэлэһэн ... Афинын бүхы га... нууд ехэ анхарал ... дуулна.

(ТАСС)

Саланай сүүд үргэлжэлһөөр

ПАРИЖ, майн 17. (ТАСС). Саланай сүүдэй хоёрдохи үдэрөө үргэлжэлжэ эхилхэдэнь, генеральна прокурор Гавальда гэгшын гоёожо хэлэһэнэй ёһоор, «нюуса зэбсэгтэ организациин» фашистска алууршадай толгойлогшын сүүдые унжагайруулха гү, али хойшолуулха хүсэлэнтэйгөөр Саланай адвокадууд гэмнэгшэдтэ эсэргүүгээр «ехэ добтолго» хэжэ ороһон байна. Гэбэшье трибунал үмөөрэгшэдэй халдан оролгые буруушаагаад, гэршэнэрые дуудажа ороо, үмөөрэгшэдэй гэршэнэрэй дунда мэдээжэ болоһон «хэтэрмэ» этэгээдүүд, ОАС-эй талые элитээр баримталагшад полковник Томазо, колониальна сэрэгүүдэй парашютист байһан, мүнөө Национальна суглаанай депутат Ле Пен, мүн Бьаджи, Дельбек, бусад олон хүнүүд байлсаа. Тэдэнэр сэрэгэй дээдэ трибуналай гэшүүдэй үмэнэ толгойгоо дахин алдаад, барьсрэй урда жагсан зогсожо, тэрэнэй саана сүүдлүүлэгшын сандали дээрэ һууһан алууршадай организациин хүтэлбэрилэгшые хүндэлэн ёһолһон байна.

Багахан забһарлалгын һүүлээр гэмнэгдэгшэ Саланда үгэ үгтөө. Тэрэ убайгүйгөөр иигэжэ мэдүүлээ: «Би «зэбсэгтэ нюуса организациие» толгойлогшо болоноб, тиимэһээ тэрэнэй түлөө хүсэд харюусалгатайб». Һүүлээрнь «хүсэн түгэлдэр, зүгөөр илагдаагүй армиин» түлөөлэгшэ болоноб гэжэ тэрэ өөрыгөө нэрлээ.

Тэрэнэй командовани доро түрүүн Индохитадта, удаань Алжирта байһан Франциин колониальна сэрэгүүдэй ябуулгануудые али болохоор магтаха зуураа, эдэ оронуудта Франциин хэһэн эзэмдэлгын колониальна дайн байлдаае, мүн империализмын эзэрхэлгэ доро Вьетнамай болон Алжирай арадуудые барижа байхые хүсэдэг Франциин колониальна этэгээдүүдэй һанаашалгые Салан зүбтүүлхэ гэжэ оролдоһон байна.

Алжирта алба хэжэ байһан бүхы үе соогоо, энэ орондо колониальна ёһо гурим хуушаарнь үлөөхэ һанал бодол баримталдаг байһан тухайгаа элитээр мэдүүлдэг байхаһаа гадна, харин Ал... рые Франциин провинци б... тоор болгохо оролдолго г... даг байгааб гэжэ Сала... лээ. 1961 оной апрелиин 2... эмхидхэгдэһэн сэрэгэй ... мөөнэй түсэб зохёолгод... баадалсахые уригдаагүй ... гааб гэжэ тэрэ саашань м... лээд, зүгөөр үймөөнэй эх... хойно Испаниһаа Алжир... сасуугаа энэ үймөөндэ х... далсаһан байгааб гэжэ ... рээ.

«Алжирһаа арсаха з... готой» политика Фра... правительство, мүн ге... де Голль өөрөө бэелүүл... жэ Салан ехэ ууртайгаа... лэһэн байна. 1958 оной ... 13-най үймөөнһөө хойшо Ф... циин Алжир байгуулха һ... бодол баримталагш... Франциин засагаархид ... тыень мэхэлээ гэжэ С... тоолоно. Франциин Алж... зоболонто байдалда, тэр... дайсандань дамжуулан үг... генерал де Голльтой н... һаналтай хүн гэжэ на... тоолохыень би хэзээдэшье... шөөхэгүйб гээд Салан хо... гоо шангадхан хэлэһэн б...

Сэрэгэй дээдэ трибун... гэшүүдтэ хандан Салан ... жэ дээрэлхүү зан гарга... дүүлээ: «Таанад намайе с... лэхэ эрхэгүйт». Сүүдтэ х... үгэхэ бүхы шухала юум... хэлээб, саашадаа су... ямаршье асуудалда хар... хагүйб гээд Салан үг... түгэсхэлдэ соносхоһон б...

Хэдэн минутын турша... забһарлалга соносх... Удаань трибунал Сал... мүшхэжэ ороо, зүгөөр т... асуудалнуудта харюуса... таһа арсаһан байна. Зал... абяа шэмээгүй болошо...

Тиигээд сэрэгэй дээдэ ... буналай түрүүлэгшэ ... гэгшэ үгэ хэлэхэдээ, Сал... гэмнэһэн тобшолол соо ... руулан хэлэгдэһэн бар... нуудые гол түлэб дабт... байха юм.

Гэршэнэрые мүшхэлг... лээ. Гэмнэгшэдэй зүгһө... жиртахи Франциин сэрэ... главна командалагша ... байһан генерал Айрэ т... жэ асуудалнуудта харю...

Редакторай орон...
М. Н. НИМАЕ...

Манай адрес, телефону...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. ТЕЛЕ-ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактора — 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной жизни и пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, информации — 35-14, культуры—34-05, писем и рабселькоров — 40-4..., отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтерия—37-3... Для междугородных переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00876. Зак. № 760.